

Paulus mo surat Romak de Kristen zi hip

1 ¹⁻⁷ ^{7a} Suratna an tūngare Romak de Kristen zi hip. Alap mes emsa kwasang gwibiridaka, dekam zep hen emsa kwang guludaka– dekam de zère mo irik ginnik bitì gwen hapye. ¹ Yesus Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini Paulus onakon. Asa hen Alap zao dep kwang taka, dekam zep hen asa dam tasikì– zère onakore ol dawemsa dikim gol halada gwen hapye.

² Ol dawemna an Alap mes orep zère mo olsa de ayang gul gwen zini anakan gu-gubirida gweka, “Èe asa lamkam ol dawemna ebe mae hap golzim.” Zen dekam zep kirekam Alap mo epba olak ale nuk. ³⁻⁴ Ol dawemna an, zen Alap zère mo Tanena, nëno mae mo Teipsinnì Yesus Kristus hup dena. Auhukamanak de jaha gweblan nakon, Desa man enlala nëblak, “Daud Bak mo auyan-aza nakorena.” Hwëna Alap kim zère mo sosonkam tin nikon ngaya taka, Zen dekam zep anakan tūngare zi hip zertreizimki, “An are mo Tane– are han de enho apde nënna.” ⁵ Hëndep Alap hen Kristus onakon asa kwasang gweblaka, zep abe hap sosonna golblaka hen asa dam tasikì– dekam de Kristus zère hap denaka Yahudi srëm zi sin dep gol halada gwen hap denaye, zen dikim hen Yesussu taibliblan hap hen blikip gwesiblin hap. ⁶ Zep Romak de zini emsa hen Alap man kwang guluda'ara– dekam de Kristus mo bi gwibinnik bitì gwen hap.

^{7b} Dawem! Zen in zebë ep ale golzim'in. Nère mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Paulus man tangan dwam gwe'anka
Romak de Kristen zisi de amjanbin hip.**

⁸ Zep nonol tanganna, èe Yesus Kristus onakon Bian Alap hap dawemsaë gol gwebla'an, sap Romak de zini, eno mae mo Yesussu de taibliblanna mes tūngare okamanak de è-è san nol

haladak. ⁹ Zep Alapsa de gu sone gweblankam ëe homë emsa eititi gwibirida gwenan. Alap men Zëbonë tîngare enho naban syal gwe-gwe'an, zëre mo Tane hap de olsa de gol halada gwenkam, dikire Zen asa hla tak– ëe de ahap gwenkamye. ¹⁰ Zen in zebë etan-etankam Alapsa anakan abe ta gwenan, “Bian, Em wëhë angkam orana abe hap kles tyasibli'anaka?– ëe dikim Romak de Kristen zisi amjanbiridan hapye.” ¹¹ Ëe orep mesë sap dwam gwe-gwek– eban mae de golëgaing gwen hapye, dekam de Alap mo Enho nakore sasonkam eno mae mo eisi tatete gulzimdin hip. ¹² Zen dekam esa apdekam nënaka tatete la gwibir, sap nen mese apdekam Yesussu laibli'blak.

¹³ Zep aya-wal oso-wal, ëe mesë sap beyakam kalang gwe-gwek– emsa de amjanbiridan hapye. Hwëna ama sap akasik gwëk. Sap ëe ama enlala gwe-gwek– ebon mae onak de hen ano syal ei lwan hap, men kirekam hen aha Yahudi srëm zi mo langnak de ë-ënak lwakke. ¹⁴ Sap abe hap mes Alap syala wei yul soneblaka– tîngare zisi de Yesus hup de olkam tonbirida gwen hap, sap nëno mae mo Yunani olsa de tame gun wenyä, hen desa de tame gun srëm wenyä, sap sekola ha gwen wenyä, hen sap sekola gwen srëm wenyä. ¹⁵ Sap Alap kirekam de syalsa abe hap wei yul soneblaka, ëe in zebë tangan dwam gwe-gwe'an– ol dawemna insa de Romak de zini emsa hen tonbirida gwen hap.

**Mae hap de ol: Yesus hup de ol dawemna an,
Alap mo sosonna zëwe– zisi dikim ngaya tabin hip denaye.**

¹⁶ Sap ëe homë saher gwe'an– zisi de Yesus hup de ola inkam tonbirida gwen hapye. Sap nen men zene ol dawemna insa laibli'bi'in, nëno mae mo ëngaya gwen hap de sosonna zëwe lwa'an– nonol tangan Yahudi zini abe mae hap dena, hen sap tîngare Yahudi srëm zi hip dena. ¹⁷ Sap ol dawemna in dekam Alap zi hip goltreizim'ira, “A kirekam esa ano nwenak ëdakastil.” Sap zëre mo nwenak de ëdakastin hip dena, zen diki Kristussu de taibli'blan en nakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Aha orana hom tangan. Zen man dakasti'in– men kirekam Alap mo olak lwakye,

“Men zen are mo nwenak ëdakasti'in, zen kitak Asa
de taibli'blan en nakon.”^a

^a1:17 Hab 2:4

**Mae hap de ol: Alap kire karek-karek
hap zini jal gwibirida gwenda.**

18 Alap mes ngatan zi mo lang nakon zëre mo jala goltrei gwizimki– men zen Zënaka eititi në gweblananke, zëbe mae hap. Sap zëre mae mo kirekam-kirekam karek-karekna, zen dekam zën eiwa dena ber-ber nul gwenan, zep hëndep Alapsa tame da srëm gwe-gwenan. 19 Sap Alapsa de tame tan hap dena mes tangan dam gwesik, sap Zen mes nëno mae mo enhonak Zënaka de tame tan hap dena ing ta soneka. 20 Sap Alap kim okamana ansa yang gulsuku, Zënaka de tame tan hap dena mes zëwe anakan tame nul gwek, “Alapsa bëjen nwekam hla tan, hwëna Zen hëndep denaban de sosen tangan Zini Zen. Hen Alap Zen zi mo kim hom.” Zen in zep, zini nen bëjen nen anakan ëgun, “Ëe homë Alapsa tame tak.” 21 Zep zini mes sap Alapsa tame dak, hwëna hom blikip neisik gweblanan, hen dawemna hom nol gweblanan. Hwëna zen asyas makan enlala në gweblanan, zep hëndep enho nakon ëkawesik. 22 Zen man zënaka tim di gwibirin, “Ëe an enlala blala.” Hwëna sap diki enlala joblo-topna. 23 Zen zep hëndep de gwë gwen Teipsin tangan Zini Alapsa hom boklena kom da gweblanan. Zen hwëna yang tabin alap-alapsa boklena kom dabirida gwenan– zi nwe-masekam de wenyä, mawa mo nwe-masekam de wenyä, hen sapi mo nwe-masekam de wenyä, hen sap wanya mae mo nwe-masekam de wenyä.

24 Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo hole-hle san ang tak.” Zen zep ëkahalo gwe-gwenkam zëre mae mo timni kun da gwibirin hen zënaka saherak kang nul gwenan. 25 Zen dekam zep eiwa de Alapsa hli da gwenan– dekam de boton san ang ta gwen hap. Hwëna yang tabin kire-kire hap zep boklena kom da gwizimnin, hen zëbe mae hap de syalsa nol gwenan. Hwëna sap diki tangan okamana ansa Zen yang gulsuku, Desa en emaka boklena kom la gweblanan. Dikire hëndep denaban Zëna en naka boltere da gwek. In eiwa tangan.

26 Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo dwam-dwam san ang tak– saherak dekakim zënaka kang nul gwek.” In zep we walya zi niban de swi ën hap baes ta gwenan– men kirekam sap diki Alap gubiridakaye. Hwëna we wal bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. 27 Zep

zini hen kirekam. Zen hen wenya ban de swi ën hap man baes ta gwenan– men kirekam sap Alap gubiridakaye. Zen hwëna zi bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. Zen dekam zep zënaka saherak kang nul gwenan. Zen dekon Alap mo jala hla nul gwenan– zëre mae mo karek gol gwen jam enkamyë.

²⁸ Zep zini anakan de ëenlala gwenna man baes tak, “Anik Alapsa tame tak.” Alap hen zep nwe enkam kara ta gwibirki, “Dikire enlala kawesënnik lowehe gwëk.” Zen zep hëndep Alap mo dwam gwibin srëm san karek-karek enna syal nei gwibirin.

²⁹ Zen in zep zëno mae mo enhona tïngare karek-kareksa de gon hap de enlalakam beya gwëka– men kiye,

totore swi hap dena,
te-ala beya gwen hap dena,
zi bosyansa de husus gweblan hap dena,
hen aha zi mo kire-kire dawemsa de dwam gwibin
hip dena,
wal bose zemka de tan hap dena,
ëdarak gwen hap dena,
hen wal bose zemka de lwa tasïn hip dena,
hen taïl gïk gweblan hap dena,
hen ahasa de tonsubirida gwen hap dena.

³⁰ Hen ahakore karek-karekna mensa nulin halasen gwenan men kiye,

Alapsa de husus gweblan,
wal bose zemka de lamang tan,
zënaka de boltere tan,
hen zëna-zëna gwen,
hen bolte-bolte gwen.
Zen hen mes ëtewesïk banakare karek ësesa de enlala
gwibinni,

hen an-bi zemka de betek gwizimdinni tawa naka hom.

³¹ Zep hëndep enlalana ëjoblo-top gwëk.

Kire zisi bëjen taïblibiridan,
hen kire zi nik kwasang enlalana hom.

Zen jal enlala enkam lowehe gwenan.

³² Zen sap mes anakan tame nuk, “Alap kirekam de karek-karek syal gwe-gwibin zini sa kareknak kang gulu.” Sap eiwa kirekam, hwëna zëna mwin-mwankam kire karekna syal nei gwibirin. Hen karek gol gwen bose zemka, zen man anakan titi da gwibirin, “Sap esa kirekam ol tine gwer.”

**Mae hap de ol: Nen bap nen ëtim gul gwen,
“Alap molya nësa klis gulku.”**

2 Zen in zep, aya-wal oso-wal, em bëjen em anakan ëgun, “Ëe homë anakan tame uk, ‘Kirekam de syal gwibinni, zen kareknak tî'in.’” Sap em ema aha zisi enbirida gwenan, “Kirekam de kareksa gon zini, nen emaka karek la'an.” Hwëna em de hen kire kareksa gonkam, dekam em mese Alap mo nwenak enaka kareknak de drënen hap zergunda. Sap ena hen kirena, hwëna aha mo karek ensae hlaul gwizim'ira. ² Zep ena hen mese tame uk, “Alap de kire zisi karek tabin hip man tangan dakasti'in.” ³ Hwëna em de hen zëno mae mo kim kirekam de kareksa gonkam, em san ema ëkil gi'in?– “Alap aha zi ensa sa kire hap karek tabiri. Asa molya.” ⁴ Em san ema hen Alapsa asyas makan kil li gwe'an?– “Alap man sërkam nësa kwasang gwibirida gwenda, hen Zen holokam nëno mae mo karek-karekna nwe enkam nëp kara gul gwizimmira, zep ëe sap asa karekna ol tine gwer.” Hwëna Zen mae hap holokam emsa kwasang gwibirida gwenda: Emsa dikim halen ora san dam tasik gwibin hip.

⁵ Hwëna em in nol drak-drakna hen ëhalen hap ema baes ta'an! Em in zebe ere mae hap de jala mam ulsuk gwenan. Zep aumwa hap de klis gunnuk, emsa tangan sa sërkam karek tabiri, sap Zen enlala dam-dam enkam sa tingan nësa klis gulu. ⁶ Sap zen kirekam Alap mo ola ban dakasti'in– men zen anakan lwakye,

“Alap tïngare zi hip zëre mae mo syal ei jam enkam sa golzimdi– sap dawemsa de gol gwen zi hip dena, hen kareksa de gol gwen zi hip denaye.”^b

⁷ Dekam dawemsa de syal gwibinnik men zen tatetekam anakare enlala naban ëzauk gwenan, “Ëe akakim hëndep denaban zëre mo ngatannak bose dawem naban gwë gwëk,” zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap denaka sa golzimdi. ⁸ Hwëna men zen zëre mae mo tim enna ngalap nei gwibirin, hen eiwa dena dokwak nul srëm gwe-gwenan, hen jal-jal ensa syal nei gwibirin, kirekam de zini Alap sërkam tangan sa karek tabiri. ⁹ Tïngare zini men zen kareksa syal nei gwibirin, desa Alap sërkam de kareknak sa kang gulu. Zao sa hëndep denaban go naban

^b2:6 Mzm 62:13, Ams 24:12

lowehe gwer– sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ¹⁰ Hwëna men zen dawemna syal nei gwibirin, zëbe mae hap bose dawemsa sa golzimdi, hen Alap mo ngatannak sa ailya naban hëndep denaban lowehe gwer– sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ¹¹ Sap Alap kim de klis gu'unka, Zen molya ahakore zi ausu ensa nwekam golëakeka.

¹² Zen in zep, Yahudi srëm zi ausuna, Alap Musa mo titi tabin olsa de enlala gwibin srëmkam sa zëre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen hom desa tame nuk. Hwëna Yahudi zi ausuna, Musa mo titi tabin olsa de enlala gwibinkim sa zëre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen mes desan de ang ta gwen hap Alapsa nen guk gweblak. ¹³ Sap Yahudi zini nen Musa mo titi tabin ola insa de ësane gwe-gwen en nakon bëjen nen Alap mo nwenak ëdakastin. Zen diki men zen desa kitak syal neibir tine gwenan, zen zen ëdakasti'in. ¹⁴ Hwëna Yahudi srëm zini, zen hom sap Musa mo titi tabin ola insa tame nul gwenan. Hwëna zen kim totoresa desan ang ta gwenan, dekam mes dam gwesin'in, "Alap onakore titi tabin ola in ki– zëno mae mo enhonakye." Sap zëbon mae hom– Musa mo titi tabin ol ale gunnu inye, ¹⁵ hwëna zëno mae mo syala kon man dam gwesin'in, "Alap mes desa zëno mae mo enhonak ing gul sonezimki." Sap zëno mae mo enhonak ki anakare enlala naye, "Kiresa de gonkam ëe mesë karek gwenan," ahaksa, "Kiresa de gonkam ëe dawemsaë syal gwibi'in." ¹⁶ Zep lamkam Alap kim de klis gu'unka, tingare zini nëbe mae hap Alap sa nëre mae mo enhonak de enlalana insa zerwet sozimdi– kire enkam de nësa klis gun hupye. Hwëna ëe men kirekamë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, zen kirekam sa lwal: Tingare zisi de klis gun hup de Zini, Zen diki Yesus, sap Alap mes zëbe hap desa de syal gwibin hip dena golblaka.

Mae hap de ol: Yahudi zini nëbon mae onakon Yahudi srëm zini Alapsa lamang da gwenan, sap nen Musa mo titi tabin ola insa ëk enkame urensik gwenan.

¹⁷ Angkam Yahudi zini, nëre mae en habë ale gulzim'in: Sap nen ema anakan ëgu gwenan, "Nen an Yahudi zi sike. Nen Musa mo titi tabin olsa am urensik gwenan. Zep nësa man-am Alap sam gwesibirida gwenda." ¹⁸ Zep nen ema Alap mo dwam gwibinni tame ul gwenan, hen ora dawemna mese dam lasik. Sap Musa mo titi tabin ola in zen nësa tan-tan ta gwibirin– nen

dikim dawem naban karek naban kles so gwen hapye. ¹⁹ Nen ema nënaka enbirida gwenan, “Nen an nwe dīmīn zisi de ora dawem san zon guluda gwen hap de wenyā zen, hen kawesīnnīk de lowehe gwen wenyāka de ngatannak golēwet so gwen hap de wenyāye.” ²⁰ Hen ema nënaka enlala eibirida gwenan, “Nen an Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyā zen. Ahakore zi ausuna, zen kītak enlala joblo-topna– walas bete-tek makarena, nen de tawa ta gwibin en hap dena.” Nen kirekame nënaka boltere la gwibirin, sap nen Alap mo olsae urensīk gwenan. Hen eiwa, okamanak awe kītak de tame gun hup dena, ausuna zēwe. ²¹ Zep nen Yahudi zini aha ensae tītī la gwibirin, hwēna nēna hen ba habe desan ang ta srēm gwe-gwenan? Sap nen anakane tawa la gwibirin, “Bahem ēsowē gwen.” Hwēna nēna hen ba habe ēsowē gwe-gwenan? ²² Hen nen ema tītī la gwibirin, “Bahem ēkahalo gwen.” Hwēna nēna hen ba habe ēkahalo gwe-gwenan? Anakan hen ema tītī la gwibirin, “Yang tabin alapna bahem ang gwibirida gwen.” Hwēna nēna hen ba habe zi mo yang tabin alap hap de kire-kirena sowēkam kap la gwenan? ²³ Zep nen an Musa mo tītī tabin ola insa ēk enkame boltere ul gwenan, hwēna karekna insa ulin hana gwenan, zen Alapsae kim lamang la gwenan. ²⁴ Zen in zep Alap mo olak anakarekam lwak,

“Yahudi zini eno mae mo karek-karek gulin hana gwenna, zen dekon hen aha zi Alapsa lamang da gwenan.”^c

²⁵ Zen in zep, nen dwan Yahudi zini to mip blonsublun en nik em-am lowe he'an, sap Musa mo olak nēbe mae hap dena kirekam am lwak. Hwēna nen de Musa mo aha tītī tabin ol san ang ta gwen srēm kam, ki Alap sa nēsa enlala gwibiridala, “Zen san de to mip blom tasibin srēm wenyā.” ²⁶ Zep hen kirekam, Yahudi srēm zini men zen sowe henkam Musa mo tītī tabin ol san ang ta gwenan, desa sa Alap enlala gwibiridala, “Zen sap to mip blom tasibin srēmna, hwēna zen san de Yahudi zi tangan.” ²⁷ Zep Yahudi zini nen de Musa mo ol san ēk enkam ang ta gwenkam, hwēna Yahudi srēm zini in de dawemkam ang ta gwenkam, ki zen sa hwēna aumwa hap de klis gunnuk nēsa anakan swrē dabir, “Zēna waba hap to mip blom tasibin nik lowehe gwek, hwēna hom Musa mo tītī tabin ola in san ang ta

^c 2:24 Yes 52:5, Yeh 36:22

gwek. Hwëna ëe sap to mip blom tasibin srëm nikë lowehék, hwëna ëe Musa mo tütü tabin ol san sowe henkamë ang ta gwek.”
 28 Sap tim en nik de Yahudi wal gwenna, zen waba tangan hap. Sap eiwakam de to mip blonsublunna, zen tim en nakon bëjen.
 29 Zen diki enho nakon de liwe henkam bap. Zep kirekam de ëliwehen wenyä, zen zen ënwe-mase gwe'an– san de Yahudi zi tangan. Hen kirekam de ëliwe henna, zen Alap mo Enho mo syala kon ki lwa gwenan. Nëre mae mo soson enkam de Musa mo ol ale gun sun ang tankam toton bëjen. Enho nakon de ëliwehe gwen wenyä auhu-kama zini hom desa sam neisibirida gwenan. Hwëna Alap Zëna enna man sam gwesibirida gwenda.

**Mae hap de ol: Mensa Alap Yahudi zi ausu hap
 gu-gubiridaka, Zen molya desa eititi gwibiriki.
 Zen sa hëndep sul sonezimdi.**

3 Hwëna ano ola insa, Yahudi zini sa husus neibir– mae hap, “Ki san Yahudi zikim de lowe henna hen to mip blom tasibinni zen waba hap?”² Hwëna ëe ama kirekam de ëgun wenyä insa ding gulzim'in, “Zen sap waba hap hom. Zen sap dawem tanganna.” Sap Alap Yahudi zini nëbe mae en hap zëre mo ëpba ola golzimki.

³ Hen ahakon sa asa dakensibliil, “Yahudi zini nen Alapsa anakane en guk gweblak, ‘Ëe asa Musa mo tütü tabin ola insa kitak syal ei gwibir.’ Hwëna nen home sowe henkam desan ang tak. Zep san ha Alap hen molya zëre mo nësa de gu-gubiridanna nëbe mae hap sul sonezimki?”⁴ Zen molya sul sonezim srëm gweka. Sap mes dam gwesik, Alap bëjen boton gwen. Hwëna tïngare zini zen boton tamna. Zen zep hen Daud Bak Alapsa anakan gubluka,

“Em eiwakame zisi klis gul gwenda, hëndep tïngare zini hen kirekam sa Emsa nenblal. Men nara eno klis gunnu in kon ëgunnu, ‘Ëe homë kirekam ëkarek gwek,’ hwëna Em dekam esa zëno mae mo karek-karekna tïngare zi hip goltreizimdi. Zen dekam sa ësaher gwer.”^d

Zep Alap taïbliBlan tanganna, zep Zen bëjen sul sonezim srëm gwen– mensa gu-gubiridan naye.

^d 3:4 Mzm 51:6

5-8 Hwëna Yahudi zini em bahem Alap mo ebe mae hap de gu-gubiridanna insa kareksa dikim hwëna syal gwibin hip li yul sone gwen. ^{5,7} Sap ahakore ëKristen gwen srëm Yahudi zini auhu-kama enlala naban anakan yasik da gwibirin, “Ëë sap kië karekna ol gwenan, hwëna Yahudi zini abe mae hap sap. Sap ano mae mo karek gol gwenna, zen dekon aha zi Alapsa anakan tame da'an, ‘Zëno ola Yahudi zi hip dena botonsa hom.’ Zep ano mae mo karek nakon Alap molya asa karek tabirki, sap zini dekon Zënaka tame da gwenan, ‘Zen taïbliëblan tanganna.’”
⁸ Hwëna kirekam bahem ëenlala gwe-gwen. Sap kirekam man nwe-mase gwe'an– san de anakan de ëgu gwenna kiye, “Nen kareksa gulin hana gwen– Alap dekakim dawemsa mamkam nëp gol gwizimki.” Ahakon hen anakan asa lamang da gwëk, “Paulus in man kirekam yasik ta gwibi'ira.” Kirekam de asa lamang ta gwen wenyä, Alap de karek tabin hip man tangan ëdakasti'in. ⁶ Zep Alap eiwa taïbliëblan tanganna, hwëna bahem dekon anakan ëkil gïl gwen, “Alap Yahudi zini ano mae en mo karek-karekna nwe-enkam sa kara gul gwizimdi.” Kirekam hom tangan Alap hap sam gwesïbli'an, sap Zen eiwa kïtak de okamanak de zisi sa klis gulu.

Mae hap de ol: Tïngare zini Alap mo nwenak dawemna hom.

⁹ Zep san ha Yahudi zi en hap sa Alap dawemna golzimdi?– hwëna aha zi ausu ensa sa zëre mae mo karek-karek nakon karek tabiri. Kina ki kirekam bëjen. Diki men kirekamë nonol emsa gubiridal, zen kirekam sa lwal: Sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, zëre mae mo karek-karek nakon tïngan mes kareknak de kang gun hup ëdakastik. ¹⁰ Zep zen man Alap mo ol ale gun nuban dakasti'in– anakan men zen lwan dakye,

“Auhu-kama zini Alap mo nwenak de dakastinni
 aha-en mae hom tangan.

¹¹ Sap aha-en mae hom– Alap mo dwam gwibinsi de tame gun nuye, hen Desa de tëëblan hap de enlala nabare zi niye.

¹² Tïngare zini mes Alapsa hli dak. Kire zini Alap mo nwenak ase naban.

Hen dawemsa de gol gwen zini aha-en mae hom.
 Eiwa, hom tangan.”^e

^e 3:12 Mzm 14:1-3, 53:1-3

- 13 “Zëno mae mo ol torankam men zen nopna ëk tihî nakon wet so gwenan, zen san de zi tok asena kiye.
Hen ol boton-botonkam man zënaka hit di gwibirin.”
“Hen zëno mae mo ëk tihî nakon in zen wet so gwenan– san de wanya mo zisi de hit tinnak de sosonna kiye.”^f
- 14 “Zëno mae mo ëk tihî nakon men zen wet so gwenan, zen zisi de karek tabin en hap dena hen lamang ta gwibin en hap dena.”^g
- 15 “Zen man tangan zisi de tamera gwen hap ësyal-syal gwe-gwenan.”
- 16 “Zini men desan ëtënda gwenan, zen karek ensa zi bose zikhip nolzimmira gwenan, hëndep zep enlalana ëdowe hana gwenan.”
- 17 “Zen hom aha zi niban de umlaekam golëlowehen hap de orana tame dak.”^h
- 18 Hen “Alapsa de blikip gwesiblinna mes kitak baes tak.”ⁱ

¹⁹ Zep zi de kitak Alap mo nwenak ëkarek gwen hap de Alap mo ola in, zen Yahudi zini nen hen zëwe bitî gwe'an. Nen hwëna ema ëkil gîl gwek, “Musa mo titî tabin ol san de ang ta gwenkam esa Alap mo nwenak ëdakastîl.” Hwëna Alap mo aha ola in kon man tangan dam gwesinîn, “Hom tangan zini– Alap mo nwenak de zëre mo syala kon dakastîn niye.” Zen hwëna mae hap titî tabin ola insa nëp golzimki: Tîngare zisi dikim saherak kang gun hup– Zen kim de nësa klis gu'unkaye, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Dekam toton nara dep?– Alapsa de anakan gublunna, “Ano karekna hom.” ²⁰ Zep zini toton bëjen Alap mo nwenak ëdakastîn– Musa mo titî tabin ola insa de syal gwe-gwibin nikonye. Sap titî tabin ola in, zen man nësa anakan hleng sosubirida gwenan, “Em in kitak kareksae ol gwenan.”

^f 3:13 Mzm 5:10, 140:4 ^g 3:14 Mzm 10:7

^h 3:17 Yes 59:7-8 ⁱ 3:18 Mzm 36:2

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taibliblan en nakone Alap mo nwenak edakastil gwenan.

²¹ Zep nen de Alap mo nwenak edakastin hip dena, zen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam bejen. Hwena angkam Alap zere mo nwenak de edakastin hip de ora esena mes nebe mae hap sal tazimki. Hen ora esena in hap dena Musa mo titi tabin olak hen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi mo olak mes hamal hap ale nuk. ²² Zep angkam Alap mo nwenak de edakastin hip dena, zen diki Bian Yesussu de taibliblan en nakon. Kitak men zen de Yesussu daiblibla'ak, sap Yahudi zi, hen Yahudi srēm zi, zen zen sa Alap zere mo nwenak edakastil. Sap zere mo nwenak, zi ausuna srēm-srēnkam hom, ²³ hwena kitak kareksa nulin halasen gwenan, hēndep zep Alap zere onakon mes elanga gwesik hen kawesinnik lowehe gwenan. ²⁴ Sap eiwa kirekam, hwena angkam Alap zere mo kwasang-kwasang en nakon nesa zere mo ngatan san dep golēwet so gwe'ara– ba maesa de zēbe hap syal gwibir-blin srēmkm. Zep Kristus onakon nesa gubirida'ara, “Angkam em mese edakastil–are mo nwenakye.” ²⁵ Sap Alap mes Yesussu zer soneka– dekam de orasa nebe mae hap kles tyasizimdin hip, nen dikim zēno kala kon zere mo nwenak ēngan gwehen hap denaye. Zep nen de kirekam Yesussu taibliblankam, dekam nēno mae mo karek-karekna man nēp tap gulsuk gwizimnira, hen hom etan nesa jal gwibirida'ara. Zen Alap mae hap ki kirekam syal gwibirki: Dekam de zi Zēnaka anakan tame tan hap, “Zen eiwa enlala dam-dam enkam klis gul gwenda.” Sap menkam Alap holokam zi mo karek-karekna nwe enkam kara gul gwizimki. ²⁶ Hwena angkam Kristus onakon zep Alap anakan klis gul gwizim'ira, “Men zen Yesussu daibli gweba'an, zen zen are mo nwenak edakastil gwe'an. Men zen daiblibla srēm gwe'an, zen hom.” Kirekam de Alap klis gulzimdinni aīris, sap Zen Zēn zere mo nwenak dikim edakastin hip de orana insa zerzimki.

²⁷ Zep angkam nen bejen nen nēnaka anakan boltere ta gwibin, “Ēe mes-am are mo syala kon Alap mo nwenak dakastik.” Diki tangan Alap mo nwenak de edakastin hip dena zen Yesussu de taibliblan en nakon. ²⁸ Sap nen Kristussu de taibliblan en nakone edakasti'in. Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibin nikon hom. Zep nen bejen nen nēnaka anakan boltere ta gwibin, “Ēe are mo syala konē dakasti'in.” ²⁹ Zep

Yahudi zini nen bap nen ëkël gël gwen, “Alap, Zen ano mae en mo. Aha zi ausu mo Alapsa hom.” Zen hen aha zi ausu mo Alap sake! ³⁰ Sap nëno mae mo Alapna aha-en. Zen Zen Yahudi zini nëbe mae hap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira. Hen Yahudi srëm zi hip Zen hen kire hap dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira. ³¹ Hwëna kirekam de lwankam, zini sa asa anakan dakensibliblil, “Ki san em mese Musa mo titi tabin ola insa zalta dep tahan san gwei gubir kinila?” Kirekam bëjen. Hwëna nen mese titi tabin ola insa eiwa de uk, sap nen de Kristus onakon ëngaya gwen hap dena mes zëwe hamal hap ale nuk.

Mae hap de ol: Abraham Bak zen hen Alapsa de taibliblan en nakon Alap mo nwenak dakastilki.

4 Zep Yahudi zini, nëno mae mo auyanna Abraham Baksa de enlala gweblankam, zen banakan gwëka? – zep Alap mo nwenak dakastilkïye. ^{j 2} Zen de zëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastinkim, zen maka anakan zënaka boltere taka, “Ëe mesë aha zisi beya tangankam kwei-kwik guk.” Hwëna zen bëjen Alap mo nwenak kirekam zënaka boltere tan. ³ Sap zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese are mo nwenak dakastili.’”^k

⁴ Zep anakarekam lwa'an: Zi de te-ala hap syal gwenkam, mam zik de te-alana insa golblankam, zen bëjen anakan enlala gweblan, “Zen totoresa ap golblala.” Hwëna zen sa anakan enlala gwera, “An are mo syala kon ap golblala.” Zep hen kirekam, zi de Alap de dawemsa zëbe hap golblan hap syal gwenna, zen bëjen anakan enlala gwen, “Zen totoresa abe hap golblaka.” ⁵ Hwëna zini men zen ësyal gwen srëmkam Alap ensa anakan daiblibla'an, “Karek gol gwen zi hip Zen Zën ngaya gwen hap dena totoresa Kristus onakon gol gwizimmira,” zen eiwa kire zisi Alap gubirida'ara, “Zen zen ano nwenak

^{j 4:1} Alap zëre mo nwenak de dakastin hip dena insa gubluka, zen in kim Abrahamsa hamal hap auyan-aza zeban de ailya gwibin tangan naka zihlaun hup dena gu-gublukake. Hwëna dekam Abraham bogolik walas srëmkam gwëanka. Sap kirekam hwëna zen Alap mo gu-gublun ola insa man taiblibirki. Zen zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese are mo nwenak dakastili.’ (Kej 15:1-16, Rom 4:13, Gal 3:6)

^{k 4:3} Kej 15:6

ëdakasti'in." ⁶ Zen in zep Daud Bak hen kirekam enlala gweka– isrip-sri gwibinnik de lowehen wenyä kim hamal hap hlauluda gukuye, men desa Alap zëre hap de ba maesa syal gwibir-blin srëmkam anakan gubirida'araye, "Em ema ano nwenak ëdakasti'in." Daud anakan gubiridaka,

⁷ "Zini men zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizim'ira hen tap gulsuk gwizim'ira, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

⁸ Hen men zëno mae mo karek-kareksa Alap äitbir-zim srëm gwe'ara, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an."^l

⁹ Men zen de kirekam isrip-sri gwibinnik lowe he'ak, zen Yahudi zi en molya. Hwëna zen hen Yahudi srëm zi niban esa apdenak. Sap nen mese Abraham hap dena insa anakan tame uk, "Zen Alapsa täibli'blaka, dekon en zep Alap mo nwenak dakastil'ki." ¹⁰ Zep Alap kim Abrahamsa kirekam gubluka, san ha to mip blonsublun naka? San ha kire srëm naka? Zen eiwa dekam to mip blonsublun srëm nik gwë'an'ka– Alap in kim kirekam gublukaye! ¹¹ Zen hwëna hyanak to mip blonsun hup gubluka– dekam de zënaka anakan zertrën hap, "Ëë mesë Alapsa täibli'blak– men dekam asa anakan gublukaye, 'Em mese are mo nwenak dakastili.'" Zen in zep Abraham Bak nwe-mase gwe'ara, zen hen to mip blonsublun srëm nik mo bian– tingan men zen Alapsa de täibli'blan nakon zëre mo nwenak ëdakastil' gwenanye. ¹² Hen kirekam Abraham Bak zen tingingare to mip blom tasibir-zimdin nik mo Bian– men zen en Alapsa zëre mo kim däibli'bla'anke, men kirekam Abraham zëna to mip blonsublun srëmnak täibli'blakake.

**Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka,
dawemsa de auyan-aza zikhip golzimdin hip dena,
zen hwëna Alapsa de täibli'blan enkam esa ulin.**

¹³ Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, auyan-aza zeban de okamasa zibi gwibin hip, zen dwan Musa mo titi tabin ol de hatan srëmnak kirekam gu-gubluka. Zep Abraham dekam hom desan ang gweka– dekam de Alap mo nwenak dakastin hip, hen dekam de dawemna insa golblan hapye. Zen hwëna Alapsa de täibli'blan en nakon ki zëbe hap kirekam lwablak. ¹⁴ Sap

^l4:8 Mzm 32:1-2

anakan de lwa'anam, “Titi tabin ol en san de ang tankam esa Abraham mo walas hap ëliweher,” ki Alap menkam waba hap Abrahamsa gu-gubluka– zère mo nwenak de dakastin hip. Hen nèbe mae hap Abraham mo kim de Alapsa taibliblanna waba hap maka lwa'an. ¹⁵ Eiwa, nen bëjen nen titi tabin ol san de ang ta gwen en nakon ëdakastin. Sap zini men zen desan de ang tan hap ëalp gwe-gwenan, hwëna sul sonenna toton banakan dep? Zen in zep Alap mo jal ennak lowehe tine gwenan. Diki titi tabin ola in de lwan srëmkam bap. Dekam basa molye ulmun gwe'anam!

¹⁶ Zen in zep, Alapsa de taibliblanna kunci makan nèbe mae hap lwazim'in! Sap Alap man nësa anakan dwam gwibirida gwe'ara, “Ëe mensaë Abrahamsa orep gu-gubluk, zen dikire totoresasa Yesussu de taibliblan en nakon nulin gwëk.” Zen eiwa nen esa ulin– sap Yahudi zini men zen Musa mo ola nama enlala nei gwibirin, hen sap Yahudi srëm zini men zen desa enlala neibir srëm gwe-gwenanye. Sap nen ema Abraham mo kim Alapsa laiblibla'an. Zen in zep Abraham Bak anakan nwe-mase gwëka, “Zen tingare Alapsa de taibliblan zini nëno mae mo bian.” ¹⁷ Zen zep Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka, “Ëe ama emsa gublu'an– zi ausu beya mo bian hap de jowen hap.”^m

Zep Alap mo ola in kon, Abraham man nwe-mase gwe'ara, “Zen nëno mae mo bian.” Sap zen Alapsa anakan taibliblaka, “Zen Zen juwen zisi ngaya ta gwibirida, hen Zen Zen ba maena totoresasa de jowen hap ol gu anen enkam gu gwibirida.”

¹⁸ Diki Abraham maka anakan enlala gwëka, “An molya kirekam lwak, sap ëe we walya ban mesë tangan bogol ëk. Zep ëe banakan dep?– walas ën naye.” Hwëna zen nama Alapsa taibliblaka– mensa anakan gu-gublukake,

“Zi ausu beyana emsa ‘bian’kam sa nen gweblal.”

Sap Alap mes hen anakan gu-gubluka,

“Eno auyan-aza tane walya sa beya gwe song gwer– san de nglinak de keis mo beyana kiye.”ⁿ

¹⁹ Abraham dekam hom mae anakan enlala gwëka, “Ëe banakan asa walas ër?– sap ëe an tin hip mes-am tangan golek de gwer. Sap ano gwën tahunna seratusnuk dep man-am golek de gwe'an. Hen Sara Bak mo wal gola mes-am yok gwibik.” ²⁰ Sap eiwa

^m4:17 Kej 17:5 ⁿ4:18 Kej 17:5, 15:5

kirekam, hwëna Abraham mo Alapsa de taïbli-blanna hom mae sin gweblak. Hwëna man tangan tatete gweblak. Zen zep tangan Alapsa anakarekam boltere taka, “Bian, Ema asa sam taka, sap men kirekam asa gu-gubluka, Em esa kirekam ap syal gwibir-blira.”²¹ Hen zen man tangan Alapsa anakan taïbli-blaka, “Men desa asa gu-guk gweblaka, zëno sosonna ki– kirekam de owas-owassa dikim abe hap syal gwe-gwibir-blin hap denaye.”²² Zen sërkam tangan Alapsa taïbli-blaka, zen in zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Em mese are mo nwenak dakastili.”

²³ Alap mo nwenak de dakastiin hip dena in sa ale nuk, zen Abraham en hap hom. ²⁴ Zen hwëna kitak nëbe mae hap– men zene Alapsa anakan laïbli-blak'anke, “Zen eiwa mes Bian Yesusu tin nikon ngaya taka.” Kirekam de taïbli-blanna in, nen dekone Alap mo nwenak ëdakasti'in. ²⁵ Sap Alap Zen nëno mae mo karek-karek hap Yesusu tin hip sosok taka, hwëna ki zep etan ngaya taka– dekam de nen anakan tame gun hup, “Nen an zene Desa laïbli-blak'an, nen ema Alap mo nwenak ëdakasti'in.”

**Mae hap de ol: Nen mese Alap han ërumlae gwek,
zebe isrip-sri naban lowehe gwe'an.**

5 Zen in zep, sap nen mese Kristussu de taïbli-blannak nakon Alap mo nwenak ëdakastik, zen in zebe Alap han ërumlae gwe'an. Zen kitak Bian Yesus mo syala kon ki kirekam lwak. ² Sap nen mese Yesusu kirekam laïbli-blak, zen in zebe hen Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an. Nen in zebe ëisrip-sri gwe-gwe'an, sap nen ema hen Alapsa anakan laïbli-blak'an, “Zen sa eiwa zëre mo ngatannak de lowehen hap dena nëbe mae hap golzimdi.” ³ Hen kareksa de goltowe gwen nakon zebe ëisrip-sri gwe-gwenan, sap nen mese anakan tame uk, “Kareksa de goltowe gwenkam, zen dekam tangan esa Yesusu de taïbli-blannak de tatem ëzauk gwen hap dena tame ul.” ⁴ Kareksa de goltowe gwennake tatem ëzauk gwe'ak, zen dekam esa Alapsa de taïbli-blannak ëzise gwer. Hen kirekam de ëzise gwenkam, zen dekam tangan esa Alapsa de anakan taïbli-blanna esek ulse gwer, “Eiwa, nen esa tangan ulin– mensa Alap zëre mo walas hap de golzimdin hip gu-gubirida gwekaye.” ⁵ Sap nen mese tangan Alap mo gu-gubiridanna in sa de gul irin hip laïbli-blik, zen zebe enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan. Sap nen ema nëre mae mo enhonak anakan

eis gwibirin, “Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna.” Kire enlalana in, zen Alap zère mo Enho nëp ing ta sone gwizimnira, sap nen eiwa zère mo Enho nabane ërgwë gwenan.

⁶ Nen kime anakarenak lowe he'ak, “Toton banakan dep?– nënaka de ngaya tabin niye,” hwëna kirenak zep Kristus hataka– Alapsa de tame tan srëm zini nëbe mae hap de tïn hïpye. ⁷ Zen owaskam ki lwak. Sap zini nen home nabakam nënaka tïn hïp sosok la gwibirin– dekam de aha zisi ngaya tabin hïpye, sap zi dawem mae hap. Hwëna san ha hen emaka nëre mae mo timni olgu'un– wal bose dawem hap de tïn hïpye? ⁸ Sap eiwa zini nen kirekam. Hwëna Alap zère mo kwasangsa sërkam tangan nëbe mae hap goltreizimki, zep hëndep karek-karek gol gwen zini nëbe mae hap Kristus tïlki. ⁹ Zen in zep, mes tangan dam gwesinïn: Sap nen mese Kristus mo kala kon Alap mo nwenak ëdakastil, Kristus hen sa nësa Alap mo jala kon il gwe hebiridala. ¹⁰ Sap nen kime Alap mo gïl-gïl gwibiridan zi mo kim lowe he'ak, hwëna Tane zem Yesus dekam zep nëbe mae hap tïlki– nësa dikim Alap golëumlae gwen hapye. Zep angkam mes tangan dam gwesinïn: Kristus sa nësa Alap mo jal hïl gïn nïkon il gwe hebiridala. Sap Zen mes eiwa tïn nïkon ngaya gweka, hen Zen nama nësa de mas gwibirida gwen hap gwë'ara. ^o ¹¹ Sap eiwa nen mese kirekam Alap han ërumlae gwëk, zen in zebe tangan ëisrip-sri gwe-gwe'an. Zen kitak Bian Yesus onakon ki kirekam nëbe mae hap lwazimk.

**Mae hap de ol: Adam Bak zen tïn hïp de orana zen
nëbe mae hap kles tyasizimki, hwëna Kristus Zen Zen
ëngaya gwen hap de orana kles tyasizimki.**

¹² Zep a kirekam mo lwakye: Adam Bak kim kareknak zanka, zen dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna hen kire hap de hole-hlena okamanak de zirik kitak ing gwe hebiridak, hëndep angkam zep tïngare zini karekna nolada gwenan. Hëndep Adam Bak mo karekna in kon zep hen tïn hïp de sosonna tïngare zi hip hata gwizimnin. Zen in zebe hëndep angkam juwe gwe'an, sap kitak de zini nen Adam mo kime kareksa ol gwenan. ¹³ Dekam hwëna Adam Bak mo hyanak, zini dekam sap karekna nol gwëk– Musa de hatan srëmnakye.

^o5:10 Ibr 4:14-16, 7:23-28

Hwëna desa bëjen anakan gubiridan, “Zen Musa mo titi tabin olsa nulmun gwëk,” sap dekam Musa mo titi tabin ola hom okamanak hata'ak. ¹⁴ Sap eiwa kirekam, hwëna Adam Bak mo hyanak hëndep in kim Musa Bak hataka, dekam tin hip de sosonna nama okamana ansa bi gwibik. Hwëna dekam de zini sap hom Adam Bak mo kim Alap mo jalse gwen ola nulmun gwëk, hwëna ki juwe gwëk. Zen in zep Adam han Kristus hun, zen apdenak hom, hwëna tïngare zini zëbon nebon onakon nulin gwenan.

¹⁵ Zen in zebe nen srën-srënkam ulin gwenan: Adam onakon zen kareksa de gol gwen hap denaka. Hwëna Yesus onakon, zen Alap onakore kwasang-kwasangsae ulin gwenan. Aha-ere zini Adam kim Alap mo jalse gwen ola gulmunku, dekon zep hëndep tïngare zini juwen hap dena insa nulink. Hwëna angkam man tangan dam gwesinïn: Aha-ere Zini Kristus onakon beya tangan nik esa hen hëndep de ëgwën hap dena ulin gwer, sap Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna Zëbon onakon man tangan taman kinï gwenan. ¹⁶ Aha zini Adam Bak mo karek gon nakon, kitak de zini dekam zep Alap mo jalak de kang gun hup ëdakastiïn. Hwëna mensa Alap angkam syal gwibir-zim'ira, zen wehasa hom! Sap zi mo karekna kim tangan mam gwe song gwëk, dekam zep hwëna Alap Kristus onakon zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana totoresas kles tyasizimki. ¹⁷ Zep aha-ere zi mo karek nakon, zep tïngare zini juwenda gwenan. Hwëna tïngan men zen Alap mo sërkam de kwasang-kwasang nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwenan, zen zen zep karek gol gwen hap de sosonna in kon hen juwe gwen hap de sosonna in kon wet so gwe-gwenan. Zen kitak aha-ere Zini Yesus Kristus onakon—men Zen sa hëndep denaban nësa golëlowehe gweraye.

¹⁸ Zep Alap aha-ere zi mo karek nakon zep tïngare zini karek tabin hip gubiridaka. Hen kirekam, kim aha Zini in Alap mo dwam gwibin sin Zënaka zerguku, zep tïngan men zen de Desa ang në gwebla'ak, zen sa Alap mo nwenak ëdakastil, hëndep zep sa ëngaya gwer. ¹⁹ Hen kirekam, aha-ere zini kim Alap mo jalse gwen ola insa gulmunku, zen dekam zep tïngare zini Alap gubiridaka, “Zen kitak kareksa de gol gwenna.” Hwëna aha Zini kim nër hom Alap mo dwam gwibin tanganna syal gwibirki, zen dekam zep Alap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana zi beyana nëbe mae hap kles tyasizimki.

²⁰ Zep Alap mae hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka: Dekam de zë zi zëre mae mo karek-kareksa anakan tame gun hup, “Nen eiwa beyakame karekna ol gwenan.” Hwëna karekna kim tangan mam nul song gwek, hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna dekam hen man tangan taman kinik.

²¹ Zen in zep, men kirekam kareksa de gol gwen hap de sosonna tingare zini nësa bi gwibiridak, hëndep dekon zebe juwe gwenan, hwëna angkam Alap mo kwasang-kwasang mo soson nësa bi gwibirida'an. Zen dekon zebe hwëna Alap mo nwenak ëdakastil gwe'an, hen hëndep de lowehe gwen hap dena dekam zebe Bian Yesus Kristus onakon ulin gwe'an.

Kristen zini nen de anakan ëenlala gwe-gwen hap de ol:

**“Yesus hun Zen abanë lik, hen kim ngaya gweka,
Zen abanë ngaya ëk.”**

6 Hwëna em ahakon anakan esa asa enblal, “Alap man-am nëbe mae hap Kristus onakon kwasangna mam gulsuk gwizimmira, zep nen sap esa karekna ol tine gwer.” ² Hwëna kirekam bëjen! Nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon juwek, zep angkam bap nen etan zëwe lowehen.

³ Em san home ansa tame u'in? Nen kime weyakam de su tabiridannak ang ta gwek, dekam zebe nënaka Alap hap anakan olëtrë gweblak, “Ëe ama Bian Yesus hun de zeraha-en gwen hap dwam gwe'an.” Zep Zen kim tilki, zen san de nëban mae de golëjuwenna kiye. ⁴ Zep nen kime weyakam de su tabiridannak ang tak, zen dekam zebe ënwe-mase gwek– san de Kristus mae han de apdenak kama hulak kang gul nenna kiye. Hen kirekam, Alap kim zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonkam Kristussu tin nikon ngaya taka, zen dekam zebe anakan hen eisbi'in– san de juwen nakon de ëngaya gwenna kiye. Nëno mae mo lowe henna dekam zep lowehen ëse san dep liwehe gwenan.

⁵ Zep insa Yesus kirekam nësa golëjuweka, zen dekon zep dam gwesiniin: Nen esa Deban etan ërngaya gwer. ⁶ Zep angkam tangan mes anakan dam gwesil, “Nëno mae mo auhu-kama zi mo hole-hlena mes Kristus te-lidak sonnak goltilki.” Zep nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwer– men zen sap nësa bi gwibiridakye, okamanak de timni an

de t̄in makan. ⁷ Sap nen kime juwe gwenan, zen dekame kareksa de gol gwen hap de sason nakon wet so gwe-gwenan. Zep hen kirekam– n̄esa kim Kristus gol̄ējuwekaye.

⁸ N̄esa eiwa mes Kristus gol̄ējuweka. Zen in zebe angkam anakan lāibli'bla'an, “Zen Zen sa asa gol̄elowehe gwerā.” ⁹ Sap nen mese anakan tame uk, “Kristussu mes Alap t̄in n̄ikon ngaya taka, zep Zen molya etan t̄ilk̄i.” Angkam t̄in h̄ip de sosonna molya etan Desa dot soblak. ¹⁰ Zen kim aha-rok'nen t̄ilk̄i, dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen t̄ingare zini n̄esa bi gwibiridak, desa golt̄ilk̄i. Zep Zen molya etan kire hap Z̄enaka sosok taka, hw̄ena angkam Alap en mo bosesa de mam gulblun hap gw̄e gwe'ara.

¹¹ Nen hen kirekam nen n̄enaka enlala gwibirida gwen, “Ēe mes̄e angkam kareksa de gol gwen nakon t̄ik, hen angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkam Alap en mo bosesa de mam gulblun en hab̄e gw̄e'an.”

¹² Etan bap zen kareksa de gol gwen hap de sosonna n̄eno mae mo auhu-kama timni bi gwibin– dekam de z̄eno hole-hle san ang ta gwen hapye. ¹³ Nen bap nen n̄ere mae mo timnik de hli-hlina aha-en mae dowal mo k̄iḡi mo syal san dikim ang gwen hap sosok gul gwen. Diki Alap en hap nen sosok gul gweblan. Sap nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, hw̄ena angkam Zen mes n̄esa ngaya tabirki. Zep n̄eno mae mo timnik de hli-hlina diki Alap en mo dwam gwibin sin dikim ang ta gwen hap nen sosok gul gwen. ¹⁴ Zen in zep, kareksa de gol gwen hap de sosonna bap zen etan n̄esa bi gwibiridan. Sap nen home angkam Musa mo t̄iti tabin ola anakare enlala naban blol eibi'in, “Ēe dekon asa Alap mo nwenak ēdakastil.” Hw̄ena angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkame z̄ere onakore kwasang-kwasang ensa blol eibi'in. Zep nen mese kareksa de gol gwen hap de sason nakon ēh̄il gwe hanal.

**Mae hap de ol: Sap nen kareksa de gol gwen
hap de sason nakon mese ēh̄il gwe hanal,
nen esa n̄ere mae mo timsi Alap hap sosok ulblir.**

¹⁵ Hw̄ena kirekam insa lwa'an, ahakon anakan esa ēgul, “Nen home angkam Musa mo t̄iti tabin olsa de syal gwe-gwibinkim Alap mo nwenak de ēdakastin h̄ip ēalp gwe-gwenan,

sap nen mese Kristus mo kwasang-kwasang nakon ba maesa de syal gwibir-blin srëmkam ëdakastik. Zep sap esa karekna ol gwer.” Hwëna kirekam bëjen. ¹⁶ Diki anakan emaka dam ulsu'un, “Ëëyë are mo timsi aha zisi de ang gweblan hap sosok gu'uk, dekam ëe san de zëbon de babu gwenna kiye.” Zep hen kirekam, eme ere mo timsi kareksa de gol gwen hap sosok u'ik, dekam Alapsa ema syauk bla san dep hli la'an. Diki Alap habe sosok ulbli'ak, dekam esa enho nakon ëliwehe gwer– zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hipye. ¹⁷ Hwëna dawemsa nen Alap hap gol gweblan! Sap menkam nësa kareksa de gol gwen hap de soston bi gwibiridak. Hwëna angkam nen mese tïngare enho naban ang tal– ëngaya gwen hap de ol dawemna ansa Alap nëbe mae hap golzimkiye. ¹⁸ Zep nen angkam mese Kristus onakon kareksa de gol gwen hap de soston nakon ëhil gwe hanal. Zep angkam men Zen nësa irik gi'ira, Zen Alap. Zebe enho nakon zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Ëe anik dam-dam enkam srip gulsuzimk– dekam deka auhu-kama enlala zi ano ola ansa karekkam tame nul srëm gwek: Nen menkam nëre mae mo timni kirekam-kirekam jal-jal hen hole-hle san dikim ang ta gwen habe sosok ul tine gwek. Hwëna angkam nëre mae mo timni Alap mo dwam gwibin en san dikim lowehen hap nen sosok gul gwen– ekakim Alap mo nwenak ëtal gwesik. ²⁰ Nësa kim kareksa de gol gwen hap dena bi gwibiridak, Kristus dekam hom nëban mae enho nakon golëgwë gweka– dekam de nësa ora dawem san dep dam tasik gwibin hipye. ²¹ Hwëna nen waba tangan habe zëwe ëbabu gwe-gwek! Zen in zebe angkam ësahe gwe-gwe'an– nëre mae mo lowehen ëpbana insa de enlala gwe-gwibinkimye. Sap nen dekam juwen en hap de ora sane ang ta'ak. ²² Hwëna angkam nen mese kareksa de gol gwen hap de sostonna in kon ëhil gwe hanal, dekam zebe hwëna Alap hon ëbabu gwe-gwe'an. Hen zen waba hap hom. Zen zebe angkam Alap hon de ëtal gwesinkim ëliwehe gwe'an, hen hëndep de gwën hap dena zen dekon esa ulin. ²³ Sap kareksa de gol gwenkam, dekam hwëna tïn hip de ora san esa ang tal. Hwëna Bian Yesus Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap hëndep de gwën hap dena totoresa nëbe mae hap gol gwizimnira.

**Mae hap de ol: Nen mese Musa mo
titi tabin ola kon ehil gwe hanak.**

7 Aya-wal oso-wal, em mese Musa mo titi tabin ola tame uk. Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: Titi tabin ola in, nen kim nama okamanak lowehe gwenan, zen dekam en dep dena. Tinkim Musa mo titi tabin ola insa ema hli kul gwenan. ² Zen san de we-zi dare de zënaka leisyanna kiye. Titi tabin ola kon, zini in de nama gwënnak, wenyä in bap zen aha zisi zen. Hwëna zi zik de tinkim, dekam titi tabin ola in hom tru-tru gulbi'in-zen de aha zisi zen hapye. ³ Wenyä in de nonol zi zeban nama ënnak aha zisi zenkam, dekam emaka enbi'in, "Zen mes kahalo gwëk." Hwëna zi zik de tinkim de aha zisi zenkam, dekam bëjen anakan enlala gwibin, "Zen man kahalo gwëk." Sap dekam zen mes titi tabin ola in kon hil gwe hanak.

⁴ Zen in zep hen angkam nëbe mae hap kirekam lwa'an: Sap nësa mes Kristus te-lidak sonnäk golëjuweka, zep nen angkam mese Musa mo titi tabin ola kon ehil gwe hanak. Hen angkam nen mese tin nikon de ngaya gwen Zini Kristus hun ëraha-en gwer. Zep nen an angkam mese Kristus mo bi gwibiridan zi hip ëliweher- Alap mo bosesa dikim mam gun hup ekakim dawemsa syal ei gwibik. ⁵ Nen kime auhu-kama ennak de enlalakam lowehe gwëk, dekam auhu-kama tim nikore hole-hlena man tangan nësa kyang gulsuk gwëk. Dekam kim Musa mo titi tabin ola in san de ang tan hap sap ëalp gwe-gwëk, dekam tangan zep hwëna auhu-kama tim nikore hole-hlena mam gwe song gwëk. Hëndep dekam zebe ein juwen ora san ang ta gwëk. ⁶ Hwëna angkam nen mese titi tabin ola in kon ehil gwe hanal- nen kime Kristus mae han apdekam juwekke. Zep angkam Alap zëre mo Enho nësa enho nakon titi ta gwibi'ira, zebe tingare enho naban Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwe'an- Musa mo olsa de enlala gwibin srëmkamyë.

**Paulus kim kareksa de gol gwen hap
de sosen naban golejja gwëkake:**

⁷ Hwëna bahem ano ola kon ëkil gin, "Titi tabin ola mensa Alap Musa Bak hap golblaka, zen karekna." Zen sap karek naka hom. Hwëna ëe dekonë are mo karek-karekna tame guk. Zëwe kimë anakarekam sane gwe-gwëk, "Zi mo bi gwibin kire-kirena bahem dwam gwe-gwibin," dekon zebë tame guk, "Hare ano

dwam-dwam enlalana an kareknak am tii'in!"⁸ Hwëna dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna in ano enhonak kirekam-kirekam dwam-dwam enlalasa ap beya gul gweblak. Sap kareksa de gol gwen hap de sosonna in, enho nakon anakan asa titi ta gwëk, "Em sap esa jalse gwen ola in sa ngip gul gwera." Hwëna jalse gwen ola in de lwan srëmkam, ki molya ngip gun hup kirekam asa titi ta gwe'anam.⁹ Èe kimë orep Musa mo jalse gwen ola in sa tame gul srëm gwe'ak, èe dekam ère mo gwënna ama eis gwibik, "Èe dawemkamë gwë gwenan." Hwëna jalse gwen ola in sa kimë tame guk, dekam zebë anakan eisbik, "Èe an hare kareksa de gol gwen zi sike, zep èe hen syauk sun dep am-am gwë ha'an."¹⁰ Zep Musa mo titi tabin ola in sap aïris. Hwëna èe ama menkam desa hen kil gi'ik, "Èe dekon asa ngaya gwer." Hwëna èe desan kimë sap alp gwe'ak, dekam zebë tame guk, "Hare èe an kareksa am gol gwe'an, zep èe an hen tin hip de ora san am ang gwe-gwe'an."¹¹ Hen kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen abon lwa gwëk, zen man anakan asa boton ta gwëk, "Em sap esa titi tabin ola ansa ngip gulu. Ebe hap man sam gwes'ibli'an." Zen in zep hëndep ano dwam-dwamna mam gwe song gwëk, hëndep holo gwennak zebë anakan tame guk, "Èe makare karek gol gwen zini toton molyë ngaya gwëk."¹² Hwëna sap tingare titi tabin ola in sa Alap nëbe mae hap golzimki, zen aïris, hen nen dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap dena. Zen Alap zëre mo dwam gwibinsi kim sap nëbe mae hap goltreizimki.

¹³ Hwëna Musa mo ola in kim asa ngip gun hup dena in sa tawa tak, zen dekam san ha asa karek san de titi tan makan gwëblak? Sap kirekam bëjen. Titi tabin ola in sap aïris. Diki kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon lwa gwëk, zen zen titi tabin ola in sa ap lero gulbluk— asa dikim karek san dep titi tan makan gwë gwëblan hapye, hëndep dekon de asa syauk blanak tak ta irin hip. Zep mes tangan dam gwesik: Titi tabin ola in sap aïris, hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in, zen zen tangan nësa karek ta gwibirin.

¹⁴ Zen in zep, Musa mo titi tabin ola in sap aïris. Desa Alap zi hip golzimki, hen èe ama sap enho en nakon sam gwesik gwibirin. Hwëna èe de Kristussu eititi gwes'ibli kininkam, ano timni nama auhu-kama zi mo hole-hle enlala naban. Dekam hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in etan karek san dep asa tik-tik ta gwenan— san de èe zëbon de babu gwen zini

kiye. ¹⁵ Ëe dekam are mo gwëna ama topse gwe-gwibirin. Sap men desan de ang gwen habë sap dwam gwe-gwenan, hwëna bëjenë desan ang gwen. Hwëna men desaë sap dwam gwibir srëm gwe-gwenan, zen hwëna desanë ein ang gwe-gwenan. ¹⁶ Zep ëe kimë anakan dam gulsuk gwenan, “Ëe an kareksaë gol gwenan,” dekam ëe hen ama sap anakan eiwa de gul gwenan, “Musa mo titi tabin ola in sap airis– nësa de dawem san dep titi tabin hip dena.” ¹⁷ Zep Kristussu de eititi gweblankam, ëe aen homë karekna insa gol gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen ano timnik lwa gwenan, zen zen asa tik-tik ta gwenan– dekam de zëno dwam gwibin sin ang gwen hapye. ¹⁸ Zep ëe kimë Kristus onakore sosonsa blol gwibir srëm gwe-gwenan, dekam zebë aenaka dam tasik gwenan, “Ano auhu-kama timni an, zëno sosonna hom– dawemsa dikim syal gwibin hipye. Ëe sap ama akasik gwenan, hwëna banakan dep?” Dekam hwëna are mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ¹⁹ Dekam ëe are mo dwam gwibin sin banakan dep?– dawemsa de syal gwibin niye. Sap kië akasik gwenan, hwëna dekam are mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ²⁰ Zep ëe de kirekam are mo dwam gwibin srëm san syal gwe-gwibinkim, zen eirim homë syal gwe-gwibirin. Zen hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon nama lwa gwenan, zen zen asa kire hap tik-tik ta gwenan, zebë kirekam ein syal gwe-gwibirin. ²¹ Zep ëe Kristussu de eititi gweblankam, ama anakan dam gulsuk gwenan: Dawemsa de syal gwibin hip sap de dwam gwibin, hwëna dekam kareksaë syal gwe-gwibirin. ²² Hwëna ano enhona man tangan sap Alap onakore titi tabin ola in san de ang gwen hap syal-syal gwe-gwenda. ²³ Hwëna Kristus onakore sosonsa de blol gwibin srëmkam, dekam zep hwëna kareksa de gol gwen hap de soson naban ilman në gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap dinik zep soson gwe-gwenan, hëndep zëbon de babu gwen makan zebë gwë gwenan. ²⁴⁻²⁵ Zep Kristussu de eititi gweblankam, dekam ama ënaka anakan dam tasik gwenan: Ano enlalana sap ki– Alap onakore titi tabin sin de ang gwe-gwen hap denaye. Hwëna auhu-kama hole-hlena hen ki ano timnik deban zep ilman në gwenan. Ëe zebë hwëna are mo dwam gwibin srëm san karekna gol tine gwenan. Zen in zebë aenaka topse gwe-gweblanan, “Ëe makare zi karekna, juwen ora san de ang gwe-gwenna, nara

sa asa zeser sonera?– kareksa de gol gwen hap de soson nakonye.” Hwëna ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan! Sap Zen mes Yesus Kristussu zer soneka– asa de Zen kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon zeser sonen hapye!

Mae hap de ol: Nen kareksa de gol gwen hap de soson nakon mese Alap mo Enho mo sosonkam wet so gwëk.

8 Zep angkam nen men zene Kristus hun ëraha-en gwe'an, Alap molya nësa anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” ² Sap Kristus hun kime ëraha-en gwëk, dekam zep Alap mo Enho mo sosonna nësa kareksa de gol gwen hap de soson nakon gwiswe soneka– men zen sap juwen ora san dep nësa titi ta gwibikye. Zep Alap mo Enhona in mes nësa li ta sonebirki, nen zep esa hëndep ëngaya gwer. ³ Zep mensa sap menkam nen alp ei gwibik, Musa mo titi tabin ol san de ang tankam de Alap mo nwenak ëdakastin hip dena, hwëna angkam mes desa Alap Zën nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Sap menkam nësa auhu-kama tim mo hole-hle tru-tru gul gwizimk. Zen in zep hëndep Alap zëre mo Tane tanganna auhu-kama zi mo timkim zer sone zaka– Zen de kareksa de gol gwen hap de sosonna insa te-lidak sonnak de tinkim timbwas gun hup. ⁴ Zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Mensa sap Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp ei gwibikke, Alap mo dwam gwibin sin dikim sap ang tan hap, hwëna angkam desa zëre mo Enho mo sosonkam esa syal ei gwibir. Sap nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de hole-hlena in kon ëhil gwe hanal.

⁵ Sap men zen auhu-kama zi mo hole-hle san ang ta gwenan, zëno mae mo enlalana nama kareksa de gol gwen hap de sosonna bi gwebla'an. Hwëna men zen Alap mo Enho naban nërgwë gwe'an, zëno mae mo enlalana man Alap mo Enho mo dwam gwibin sin dep liwehe gwenda. ⁶ Nëno enlalasa de auhu-kama enlala hole-hle bi gweblankam, dekam juwen ora sane ang ta gwenan. Hwëna Alap mo Enho de bi gweblankam, dekam nen mese Alap han ërumlae gwer, hen dekam ëngaya gwen hap de ora sane ang ta'an. ⁷ Eiwa, auhu-kama enlala en de nësa bi gwibiridankam, dekam nen eiwa Alap mo jal zikime ënwe-mase gwe-gwenan. Sap auhu-kama enlala hole-hle san de ang ta gwen zini, zen toton bëjen Alap mo titi tabin sin ang tan. ⁸ Hen zen bëjen Alap mo nwenak ëdakastin.

⁹ Hwëna Kristen zini emsa hom auhu-kama enlala hole-hlena bi gwibirida'an. Em de eiwa Alap mo Enho naban zergwënkam, ki eiwa emsa Alap mo Enho bi gwibirida'ara. Sap men nara Alap mo Enho naban zergwën srëmna, ki zen hom nama Kristen gwe'ara. ¹⁰ Hwëna Kristus de kirekam eno enhonak gwënkam, eno karek gol gwen timni in sap sa tîl. Hwëna eno angna sa ngaya gwera, sap zen mes Kristus onakon Alap mo nwenak dakastîlkî. ¹¹ Zen in zep, nëno mae mo timni an eiwa juwen hap dena. Hwëna Alap mo Enhona, men Zen Kristussu tîn nîkon ngaya taka, Zen de hen eno enhonak gwënkam, ki emsa sa hen Zen tim ëse naban ngaya tala.

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, auhu-kama hole-hlena in nësa angkam hom tik-tik ta gwibi'in. Zep nen ba hap de zëno dwam gwibin sin ang ta gwen hap? ¹³ Em de zëno emsa de tîti tabin sin nama ang ta tine gwenkam, ki em etan juwen ora sane ang ta'an. Hwëna Alap mo Enho mo sosonkame desa anakare enlala naban baes eibi'ik, "Ano auhu-kama zi mo hole-hlena in mes Yesus goltîlkî," ki esa ëngaya gwer. ¹⁴ Sap tîngan men zene Alap mo Enho mo tîti tabin sin ang ta gwe'an, nen eiwa Alap mo hanan tabin was!

¹⁵ Zep nen ansa Alap mo Enho naban ërgwë gwe'an, nen bap nen zi hon de ëbabu gwen zi mo kim Alapsa anakan aïri gweblan, "Asa sa husus gweblankam wet son hap gublula." Sap Alap zëre mo Enho mes nësa zëre mo was hap li ta sonebirki. Zen in zebe Alap Zënaka enho nakon kwasang tola ban en gwebla'an "Ano Bian" kam. Nen zebe hen anakan dam ulsuk gwenan, "Alap mo wasna nen ba hap de aïriblan hap." ¹⁶ Sap angkam Alap mo Enhona anakan enhonak nësa gubirida'ara, "Em in eiwa are mo was." ¹⁷ Hen sap nen angkam zëre mo walaskame lowehe gwe'an, zep nen esa lamkam dawemna apdekam bi eibir– mensa zëre mo was hap lam gulzim'iraye. Desa Kristus mae han esa apdekam bi eibir. Sap mes dam gwesinin: Nen de Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, ki dawemna hen esa zëno kim lamkam oltower.

**Mae hap de ol: Nen eiwa Alap mo ngatannak
esa hëndep denaban lowehe gwer.**

¹⁸⁻¹⁹ Hwëna karekna mensa angkam oltowe gwe'an, ano dam gulsunkum, zen mam naka hom– nen de anakan ëenlala gwe-gwenkamye, "Ëë Alap mo walaskam dena, asa sa Zën

lamkam zère mo ngatannak hēndep denaban golēlowehe gwera–san de teipsin-teipsinni kiye.”¹⁹ Hwēna nēsa de ngatanna iwe golēbiti gwen hap de yakla yala insa, nen en home ēs gwebla'an. Tīngare okamana awe de kirekam-kirekamna man tangan yaklana insa nēs gwebla'an– sap otwerankam dena, hen sap te maekam dena.²⁰ Sap tīngare okamana ansa Alap mes heip gulku– in kim Adam ne Hawa ne kareknak anyankke. Zen in zep hen okamana awe de tīngare kirekam-kirekamna zère mae mo dwam gwibin srēm san karekna noltowe gwenan– sap te, sap otweran.²¹ Hen zen zep yakla yala insa angkam nēs gwebla'an– dekam de hen desa gwiswe sonen hap, sap juwe gwen nakon hen ēbatre gwen mae nakon, in kim de Alap mo walas naban apdekam zère mo ngatannak lowehe gwe'akye.

²² Nen tawana, tīngare Alap mo yang tabin kire-kirena angkam man sang-sangna sērkam neis gwibi'in– men kiye, we de jaha gwen hap eisbir anenna.²³ Hen zen en hom neis gwibi'in, hwēna Kristen zini nen hen ema enhonak anakan sērkam eis gwibi'in, “Diki Alap mo yaklana in nabakam zen hatan!” Sap nen Alap mo dawem golzimdinni, nonol okamanak dep dena mese ulink– insa zère mo Enhona nēbe mae hap ing ta sonezimkiye. Hwēna angkam namae hen sang-sangna insa eis gwibi'in. Zen in zebe yaklana insa isrip-sri enlala naban kara ē gweblanan, sap zen dekam tangan esa Alap zère mo walas hap de hamal gulzimdinni insa bi eibir. Zen dekam sa nēno mae mo auhu-kama tim karekna ansa tim ēse hap li ta sonebiri.²⁴ Men dekame ēKristen gwek, zen hēndep dekon zebe yaklana insa de anakan kara gweblanna ēkon gwesik hanak, “Nen Alap mo walasna tim ēse naban esa ailya gwibin langnak lowehe gwer.” Zep hēndep angkam nama kirekame kara ei gwibi'in. Yaklana in de hatankam, zen dekam esa ēkara gwe-gwenna insa ēzausul. Sap dekam etan basa dep?– kara gwe-gwibin niye!²⁵ Hwēna nama de kara gweblannak, dekam nama esa enlala tatete naban ēkara gwe-gwer– anakare enlala naban, “Sap sa holo gwer, hwēna diki ēe gul irin.”

²⁶ Nen kim nama embwan naban yaklana insa ēs gwebla'an hen ba maesa de tahalha gwibinni, dekam Alap mo Enhona man nēsa mas gwibirida gwenda. Sap nen home anakan dam ulsuk gwenan, “Ēe kirekam asa Alapsa abe tal.” Hwēna nama de abe tan srēmna Alap mo Enhona dekam zep Zēn nēno mae mo enhonak de abena insa sērkam de embwan naban Alap zère

hon golhata gwenda. ²⁷ Zen dekam Alap zère mo dwam gwibin en san nèbe mae hap abe ta gwenda. Hen Alap, men zen tingare zi mo enhona tame ta gwizimnira, Zen man zère mo Enho mo nèbe mae hap de embwan nabare abena dokwak gul gwenda.

²⁸ Zep angkam mese tangan anakan tame ul: Nen mensa oltowe gwenan, dawemna ahaksa karekna, Alap hwëna desa dawem en hap nèbe mae hap li yul sone gwizimnira– nësä men desa Zëna kwang guludakake, hen Zënaka men zene embwan ë gweblananke. ²⁹ Sap Alap zère mo hlil irin wenyä nësä orep mes tame tabirki, hëndep nësä zep hamal hap kalang gwibiridaka– nen dikim zère mo Tanena Yesus makan ëliwehen hapye. Hëndep lamkam Yesus Zën sa nësä golëlowehe gwera– san de nonol wë tan walas de oso wal zeban golëlowehe gwenna kiye. ³⁰ Zep Alap eiwa orep mes nësä hlil inki, zep nësä kwang guludaka. Zen in zep zère mo kwang guludan wenyä nèbe mae hap syal gwibir-zimki– dekam de zère mo nwenak ëdakastin hip denaye. Zep nen eiwa esa zère mo ngatannak yaing gwer.

**Mae hap de ol: Toton banakan molya Alap
mo kwasang nakon nësä kap nulsuk.**

³¹ Zep Alap insa kirekam nëp syal gwibir-zimki, nen banakarekam esa enlala eibir? A kirekam esa: Alap de nësä kwasang gwibiridankam, toton nara molya nësä dot sobiridaka. ³² Sap Alap Tane zemka hom anakan kwasang gweblaka, “Bap Zen karekna goltowen.” Hwëna nèbe mae hap de dawem hap sosok taka. Zep Zen banakan molya nèbe mae hap de hamal gulzimdinni insa sul sonezim srëm gweka. ³³ Zep Alap mo hlil irin wenyä nësä toton nara molya anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” Ki san ha Alap Zëna maka kirekam nësä gubirida'ara? Zen bëjen! Sap Zen Zen nèbe mae hap syal gwibir-zimki– nen dikim zère mo nwenak ëdakastin hip denaye. ³⁴ San ha ahakon hen ki?– nësä de anakan gubiridan hap denaye, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” San ha Kristus Zëna maka kirekam nësä gubirida'ara? Bëjen! Sap Zen Zen nèbe mae hap tilki, hen nèbe mae hap tin nikon ngaya gweka. Hen Zen Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsin tangankam nikin'ira– men dekon nèbe mae hap Alapsa abe ta gwe'araye. Zep Zen bëjen nësä karek tabin hip gubiridan. ³⁵ Zep Kristus mo kwasang nakon, nara maka nësä kap gulsu'ura? San ha nen de kareksa goltowe gwenkam zëno dam gulsunnu?–

“Kristus hom nesa kwasang gwibirida'ara.” Kirekam bëjen. Zi de nesa Yesus hup de jal hap karek ta gwibinkim, dekam hen bëjen kirekam dam gulsun– ahaksa tahalha yawalsa de goltowenkam, ahaksa usak yawal, hen lang de sèrkam bot-bot gwen, ahaksa ün hip de alp gwesin. Sap sa hen nesa damera gwer. Hwëna kitak desa de goltowe gwenkam, dekam hen anakan bëjen dam gulsun, “Kristus hom nesa kwasang gwibirida'ara.”

³⁶ Eiwa, nen Kristen zini kirekam de kareksae oltowe gwenan. Zen in zep Alap mo olak zini Alapsa anakan gubluka,

“Ëe yakla jamkamë ere mo bose hap jalom ëk tihinak lowehe gwenan.

Ëe an san de domba zahona kiye– tamera gwen en hap dena.”^p

³⁷ Eiwa, sap nen kareksae kirekam oltowe gwenan, hwëna Kristus, men Zen nesa kwasang gwibiridaka, zëno sostonkame tatem tangan ëzauk gwenan. ³⁸ Sap ëe ama tangan taiblibla'an: Nesa toton nara molya kap gulsuku– Kristus mo kwasang nakonye. Sap nen de juwenkam ahaksa nama de ngaya nik lowe henkam, Zen nama nesa kwasang gwibirida'ara. Alap mo dam taha nakore zini bëjen nesa zëno kwasang nakon kap gulsun. Dowal-dowala hen bëjen. Nen sap esa angkam karekna oltowe gwer– hen lamkam mae. Hen dowal mo kigina sap sa nesa karek ta gwibiri. Hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasangna molya dekam tap gwëk. ³⁹ Sap Alap mo tingare yang tabin nikon, sap ngli bolak de lowehen wenya hen hi mwanak de lowehen wenya, zen toton bëjen nesa Alap mo kwasang nakon kap gulsun. Sap Alap mes Bian Yesus Kristus onakon sèrkam zëre mo kwasangna nëbe mae hap goltreizimki.

Mae hap de ol: Yahudi zini, zen sap Alap mo hlil irin zi, hwëna zen hom kitak Yesussu daiblibla'an.

9 Ëe an Kristus zëre mo nwenakë eiwa tangan naka emsa gubirida'an, hen Alap mo Enho naban are mo enho naban man asa anakan trï la se'ara, “Ëe eiwa homë emsa boton tabi'in.” ² Ëe ama sèrkam enho nakon dowe hana gwenan, ³ sap are mo ausu nakore zini, Yahudi, zen hom beyakam Kristussu daiblibla'an. Zep Kristus dikire asa hla tak, ëe de emsa boton tabinkimye: Ëe eiwa amaka syauk blanak aenaka drëne se'an–

^p 8:36 Mzm 44:23

hëndep denaban dikim Kristus onakon langa gwen hapye, are mo ausu nakore zini insa dikim ngaya tabin hipye. ⁴ Zen sap Alap mo hlil irin zi– Israel Bak mo auyan-tane wal, mensa sap nonol Alap zère mo hanan tabin walaskam gubirida gwekake. Sap Alap nonol zère mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna zèbe mae hap goltrei gwizimki. ^q Hen Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gunnu, zen dokwak nul gwek. ^r Hëndep zao kim lwa se'ak, Musa Bak dekam zep hen titi tabin ola insa ayang gulzimki. Sap Alap nonol zèbe mae en hap anakan goltreizimki, “Syala an desa em gol gwen– Asa dikim blikip gwesik gweblan hapye.” Hen nonol tangan zèbe mae hap zère mo gu-gubiridan ola gol gwizimki. ^s ⁵ Zèno mae mo auyan-azana Abraham, Isak, hen Yakob mae man tangan sap Alap mo nwenak ëdakastik, hëndep Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, auhu-kama zi mo enlala gweblankam, zèno mae mo ausu nakon saltilki. Zep zen ba hap daiblibla srëm gwe'an?

Sap eiwa dena, Kristus Zen hen Alap. Hen Zen kitak teipsibirida'ara– hëndep denaban. In eiwa tangan!

Mae hap de ol: Alap mo hanan tabin walasnak de bitii gwen hap dena, zen kitak Alap mo dam tasibin nikon.

⁶ Hwëna anakan bahem ëenlala gwe-gwen, “Alap mensa Israelsa de zini gu-gubirida gweka, zère mo hanan tabin walas mo kim de lamkam golëlowehe gwen hap dena, Zen molya desa zèbe mae hap golzimki, sap zen mes Kristussu de taibliblan hap baes tak.” Kirekam bëjen. Hwëna ansa emki enlala gwibin: Kitak mensa auhu-kama zi mo wei-wik gun nukon Yahudikam nenbirida gwenan, hwëna Alap mo nwenak zen kitak Yahudi tangansa hom. ⁷ Hen kirekam, auhu-kama zi mo aïtbinkim, Abraham mo auyan-tane walkam de gubiridanna, zen hom kitak Alap mo aïtbinkim Abraham mo auyan-tane walyak bitii gwe'an. Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

“Eno auyan-tanena, zen Isak onakon sa naïtbir song gwer.”^t

^q9:4 Kel 16:10, 33:22, 40:34, 1Raj 8:10-11

^r9:4 Alap zini an han olsa ziaha-en gul gweka: Nuh (Kej 9:9), Abraham (Kej 17:2), Musa (Kel 24:8), hen Daud (2Sam 23:5).

^s9:4 Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena kim nonol damkam gu-gubiridaka, zen Ul 18:14-20nak lwa'an.

^t9:7 Kej 21:12

8 Zep zëno dam gulsunnu, Abraham mo tîngare auyan-tane walya, zen hom Alap mo nwenak Abraham mo auyan-tane walkam ënwe-mase gwe'an. Hwëna ëe Yahudi zini ama ëkil gîl gwenan, “Ëe an tîngan Abraham mo auyan-tane wal, zep ëe kitak Alap mo hanan tabin wasas.” Hwëna diki Alap mensa zëre mo hanan tabin wasasnak de bitî gwen hap gubirida'ara, zen zen en bitî gwe'an– men kirekam hen Abraham mo tanena Isaksa dam tasikike. 9 Sap Alap anakan Abrahamsa gu-gubluka, “Ngein sin de tahunkam Ëe asa lwa halzal, dekam wasas naban asa Sara Baksa hlaulzul.”^u

10 Wasasna insa gu-gubluka, zen ano mae mo auyanna Isak Baksa. Zëna zini Ismael, zen hom Alap mo gu-gublunnak tî'ira. Zep Yahudi zini angkam, zen sap kitak Isak Bak mo auyan-aza nakorena, hwëna ahakore en nik Alap mo dam tasibin nik bitî gwe'an. Ahakon hwëna Ismael Bak mo kim ëgwei kinian.

Hwëna Isak Bak kim Ripka Baksa golka, zen zep zi wasasna dan-dan wë sok. 11-12 Hwëna wasas ën srëmnak, Alap mes Ripka Baksa hamal hap anakan gu-gubirki, “Em desa zi wasas darena wë so'anka, oso zik mo auyan-tane walya, zen zen sa ëteipsil. Hwëna aya zik mo dena, zen zëno mae mo tana iltikinnik sa lowehe gwer.” Zep Alap man nen dikim anakan dam gulsun hup dwam gweka, “Zen zëre mo kalang gwen san dawemna zi hip gol gwizimnira, hen sap karekna. Zi mo dawem nakon hom gol gwizimnira.” Sap Ripka in kim Alap mo ola insa sane gwek, ungalanak de wasas darena in hom banakare karek maena syal eibirki. 13 Zep Alap mo olah zëno wasas darena in hap dena anakan lwak,

“Ëe asa Yakobsa kwasang gwe-gweblal. Esausa asa husus gwe-gweblal.”^v

14 Zep angkam dam gulsunnu banakan? San ha Alap man karek gweka?– kirekam zep ba maesa de syal eibin srëmnak kles sokaye. Sap diki Alap bëjen karek gwen! 15 Hwëna Zen insa kirekam hamal hap gu-guzimki, zen man hen dakasti'in– men kirekam hen Musa Baksa gublukaye,

“Aen asa are mo dwam gwibin sin dam tasik gwibir– men desaë kwasang gwibirida'akye. Hen dawemsa de gol gwizimdin hip de wenyas, zen hen Aen asa dam tasik gwibir.”^w

^u9:9 Kej 18:10, 14 ^v9:13 Mal 1:2-3 ^w9:15 Kel 33:19

16 Zep Alap mo hlil irinnik de bitī gwen hap dena, zen zi nēre mae mo dwam gwibin sin hom, hen zen zi nēre mae mo syal gwibinkim bëjen. Zen diki Alap zēre mo kwasang-kwasang en nakon– men desa en Zēna dam tasibirkike. 17 Zen in zep hen Mesir mo teipsin zi hip dena Alap mo olak anakan lwak,

“Ēe mae en habē emsa Mesirsi de irik gin hip dam tasik: Dekam de tūngare okamanak de zi ano sosonsa tame gun hup. Ēe kimē emsa de karek tan hap de owasna syal gwe-gwibi'ik, zen dekam sa tūngare okamanak de zini Asa tawa nēblandal.”^x

18 Zep man dam gwesinīn: Men desa Alap dam tasik gwibirida, Zen desa en kwasang gwibirida gwenda. Hen men desa Mesir mo teipsin zini in mo kim dam tasik gwibirida, zēbe mae hap ēnol drak-drak gwen hap denaka gol gwizimnira.

19 Zep em ahakon anakan esa asa lakensibli, “Ki Alap ba hap de zini ēnol drak-drak gwen hap karek tabin hip?– sap Zen Zēn am kirekam de ēnol drak-drak gwen hap gubiridaka! Hen zini nen bëjen jalse gweblan!” 20 Hwēna bahem kirekam Alapsa gublun! Sap em in zēno yang tabin nikake! Zep em ba hap de zēno kareksa hlaulblun hap? San ha yuna maka?– men zen ik guk, desa gubi'in, “Em bap asa yu hap ik gulku? Diki blome hap emaka.”^y 21 Men zen ik guk, san ha zēnoka hom?– anakan de kles son hap, “An yu hap asa ik gul– mwin-mwankam de wei yul gwen hap. Ahana an blome tol hap asa ik gul.”

22 Zep zen Alap zēre mokake– kirekam de nēsa klis gun hup denaye, dekam de zi lamkam zēre mo sērkam de soson naban jala ban tame son hapye. Hwēna Zen na-en hom desa zitreizim'ira. Hwēna nonol, men desa kareknak de kang gun hup hamal gulku, Zen desa nwe enkam de holokam kara ta gwibin hip dwam gwibirida'ara. Hyanak sa hwēna sērkam karek tabiri. 23 Hen kirekam, kwasang gwibiridan hap dena mensa nēsa hamal gulku, nēsa sap sa hen holokam kara ta gwibiri– dekam de lamkam zēre mo ngatansa mam tangankam gol gwizimdin hip, 24 men desa kiresa de golzimdin hip kalang gwibiridaka

^x9:17 Kel 9:16, 11:9-10

^y9:20 Yes 29:16, 45:9 Blome hen yu hap dena, Paulus kama ngatdarak nakore syal gwibin kire-kire hap ale gulku, hwēna enlalana apdenak– men kirekam Orya ol zini yu-blomena syal nei gwibirinke.

hëndep kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi.
 25 Sap Yahudi srëm zi hip dena, Hosea Bak man Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Men zen ano hlil irin zirik bitı̄ gwe srëm gwek,
 hwëna ankam Ēe asa desa hen gubiridal,
 ‘Em in hen ano hlil irin wenya.’

Men desaë menkam kwasang gwibirda srëm gwek,
 hwëna Ēe asa ankam kwasang gwibirdal.

26 Ē-ënak de zini men desaë gubiridak,
 ‘Zen in ano hlil irin zisi hom,’

hwëna desa Ēe asa gubiridal,

‘Em in Ngaya Zini Alap are mo walas tangan.’”^z

27 Hwëna Yahudi zi hip dena, Yesaya Bak anakan Alap mo ola tenggwaran naban ayang gulku,

“Sap eiwa, Israel Bak mo ausu nakore zini zëno
 beyana san de hinak de hisglimni kiye,
 hwëna da-en tangan sa ëngaya gwer.

28 Sap Bian Alap nabakam sa okamana ansa olo gulu.”^a

29 Etan Yahudi zi hip Yesaya Bak man ale gulku,

“Soson Zini Bian Alap de nësa anakan gubiridan
 srëmkam, ‘Dikire da-en ëngaya gwek,’ ki emaka kıtak
 tangan ëna Sodom hen Gomorak de zi mo kim juwek.”^b

**Mae hap de ol: Yahudi zini hom Alap zëre onak
 dikim ëdakastın hip de ora ësena dam dasiın.**

30 Zep nen banakarekam esa Alap mo ola insa srip ulsul?
 A kirekam esa: Yahudi srëm zini, zen sap hom Alapsa dë
 gweblak. Zen hwëna Alapsa de taı̄bliı̄blan nakon ki zëre mo
 nwenak ëdakastiın– Kristus hup de ol dawemna insa kim
 daı̄bli gwibi'inke. 31 Hwëna Yahudi zini, zen sërkam sap zëre
 mae mo sosonkam Musa mo titı̄ tabin ol san de ang tankam
 alp nei gwibirin– dekam de Alap mo nwenak ëdakastın hipye.
 Hwëna waba tolkam! 32 Ba hap waba hap? Zen sap zëre mae
 mo sosonkam ëalp gwe-gwenan– hwëna Alapsa de taı̄bliı̄blan

^z9:26 Hos 1:10, 2:22-23 ^a9:28 Yes 10:22-23

^b9:29 Yes 1:9

srëmkam. Zen in zep gol bol tenya iwe de tanasa tang ta zankam altil gwenan–³³ men kirekam Alap mo olak lwakke, “Èe ama ngirin gol bol tenya Yerusalemk ik gi'in, zi deka zëwe tana bolsa de tang ta gwe zankam èaltil gwëk.

Zen zep sa gol bol tenya insa husus nei gwibir. Hwëna men zen gol bol tenya insa daibli gwibi'ik, zen molya anakan èenlala gwe-gwëk, ‘Èe an waba habë taiblibik.’”^c

10 Zep aya-wal oso-wal, èe ama tangan dwam gwe'an–ano zi ausu nakore zini kitak de sap èngaya gwen hap. Zen in zebë enlala zon tasiblin naban Alapsa aberbe ta tine gwenan.² Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yahudi zini in sap eiwa Alap mo syal hap syal-syal tanganna. Hwëna zëno mae mo syala in, men kirekam angkam Alap goltreizim'ira, zen diki desan maka ang ta'an.³ Sap zen hom Alap zëre onak dikim èdakastin hip de ora èsena dam dasi'in. Zen hwëna zëre mae mo enlala san èpba titi tabin ol enna insa kyang-kyang nulsuk tine gwenan. Zen in zep Alap mo ora èse zertreizimdin sin de ang tan hap baes ta gwe'an.⁴ Sap Kristus mes nèbe mae hap Musa mo titi tabin ola insa sul sonezimki. Zep tingan men zene angkam Kristus ensa laiblibla'an, zen dekam zebe Alap mo nwenak èdakasti'in–titi tabin ola insa de enlala gwibin srëmkam.

Mae hap de ol: Tingere zi ausu nakore zini, men zen en de Kristussu daiblibla'ak, zen zen sa èngaya gwer.

⁵ Hwëna Alap mo nwenak de èdakastin hip dena Musa mo olak man lwak,

“Men zen de ano titi tabin ola an san sul sonenkam ang ta gwe'ak, zen zen en sa hëndep denaban èngaya gwer.”^d

^c9:33 Paulus man Yerusalem mo aha bosena “Sion”kam ale gulku. Paulus man Yesaya 28:16na awe ale gulku, hen zen man Yes 8:14 nabani siri gulku. Yesaya Bak “kaso moko”kam ale gulku, sap Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol bol tenya ban enlalana man anakan apde nèk, “Bol-zaun tangan wenya.” Zep “gol bol te”kam li nul sonek. Ngirin gol bol tenya insa de dam gulsunnu, Zen Kristus.

^d10:5 Im 18:5

6-7 Hwëna Alap mo olak, Zënaka de taïbliblankam de zëre mo nwenak ëdakastin hip dena man hen lwak,

“Em home auhu-kama tim niban de ngatan zi mo lang san de tēblan hap ëdwam gwe'an.

Hen juwen zi mo lang san de tēblan hap hen home ëdwam gwe'an.”^e

Alap mo olak de gulk sun de ol blaoranna in mo dam gulsunnu a kirekam moye: Em home ëdwam gwe'an– Kristussu de ngatan zi mo lang nakon zerati gwezan hap, ahaksa juwen zi mo lang nakon de zerta gwe sezan hap, Zen dikim ëngaya gwen hap emsa mas gwibiridan hapye. Sap Kristus ebon mae onakon langanak hom. ⁸ Sap em dikim ëngaya gwen hap dena, zen Kristussu de taïbliBlan en nakon– ëe men kirekamë ol dawemna ol halada gwenanke. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Ol dawemna in, ba hap de langa san teibin hip? Zen ere mae mo ëk tihinak hen enhonak am lwa'an.”^f

⁹ Sap em de ere mo enho nakore taïbliBlanna insa zi mo inik anakan kira gunnu, “Yesus Zen ano Teipsinni,” hen enho nakon de anakan taïbliBlanna, “Desa eiwa mes Alap tin nikon ngaya taka,” ki em hen esa ngaya gwera. ¹⁰ Sap em de enho nakon taïbliblankam, dekam em mese Alap mo nwenak dakastilida.

Hen ere mo taïbliBlanna insa de zi mo inik kira gunnu, dekam em mese ngaya gwenda. ¹¹ Sap Alap mo olak man lwak,

“Men zen de Biansa daïbli gwebla'ak, zen molya anakan eenlala gwe-gwek, ‘Ëe an waba habë taïbliBlak.’”^g

¹² Alap mo kirekam de gu-gubiridanna in, zen kitak de zi hip dena– sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi. Sap zëno mae mo Bianna aha-en, hen men zen Desa abe da gwenan, zëbe mae hap man dawemna mamkam gol gwizimnira. ¹³ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen Biansa anakan abe da'ak, ‘Asa em ngaya tan,’ zen zen sa ëngaya gwer.”^h

¹⁴ Hwëna zini banakan sa abe da gwer?– zen de nama taïbliBlan srëmkamye. Hen banakan sa daïbli gweblal?– zen de nama zëbe hap denaka ësane gwen srëmkamye. Hen zen

^e10:6-7 Ul 30:11-13 ^f10:8 Ul 30:14

^g10:11 Yes 28:16 ^h10:13 Yl 2:32

banakan sa zēbe hap dena ēsane gwe-gwer?– zi de tonbiridan srēmkamye. ¹⁵ Hen zini banakan sa ol dawemna insa zēbon mae osan dep nolsong gwe-gwer?– Alap de desa zēbon mae osan dep lup gul sonen srēmkamye. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Zini men zen Alap mo ol dawemna golhata zanna,
zen isrip-sri gweblan tanganna.”ⁱ

¹⁶ Hwēna ol dawemna insa nolhalada gwenan tūngare zini hom dokwak nul gwenan. Sērkam tangan Yahudi zi. Sap zen kire hap dena Yesaya Bak mo olak man anakan dakasti'in,

“Bian, ēe insa eno ola ayang gul gwenan, hom
dokwak nul gwenan.”^j

¹⁷ Sap Kristussu men zen daībli gwebla'an, zen diki men zen zēbe hap de ol dawemna insa ēsane gwe-gwenanke. ¹⁸ Hwēna Yahudi zi de ēsane gwen hap dena banakarekam Alap mo olak lwak? San zen maka anakan ēgu gwe'an?– “Alap, bahem asa karek tan, sap ēe homē ol dawemna insa sak.” Hwēna zen diki zen maka enlala hohle tan naban lowehe gwe'an, sap Alap mo olak anakan am lwak,

“Alap de kitak yang tabin hip de ola mes tūngan
ētawa gwendal.

Sap keis maesa de hlauludankam zen dekam maka
Alapsa tame da'an.”^k

Kirekam de dam gulsunkum, ki zen maka hen Alap mo Kristus hup de hamal hap de ola insa dawemkam daīblībik. ¹⁹ Hwēna san ha Yahudi zini Kristus hup de ol dawemna hom yap tame nu'in? Zen diki nonol zen maka tame nuk, sap nonol tangan Musa Bak zēbe mae hap Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Ēe asa syal gwibir– em dikim Yahudi srēm zisi
sīsngin gwibirida gwen hap denaye,
sap Ēe asa zēbe mae hap dawemsa golzim.

Hēndep em esa Asa de tame tan srēm zi ausuna insa
jal eibirida gwer.”^l

²⁰ Hen Musa mo hyanak etan Alap mo ola ansa Yesaya Bak Yahudi srēm zi hip dena damnak anakan ayang gulzimki,

ⁱ10:15 Yes 52:7, Nah 1:1 ^j10:16 Yes 53:1

^k10:18 Mzm 19:5 ^l10:19 Ul 32:21

“Zi ausuna men zen Asa dëbla srëm gwëk,
zen sa hwëna Asa dam dasil.

Hen men zen Asa tame da srëm gwëk,

Ëë asa zëbe mae hap Aenaka zertreizim.”^m

²¹ Hwëna Yahudi zini abe mae hap dena Yesaya Bak sap
anakan ayang gulku,

“Ëë holo tangankamë sap are mo tahana Yahudi zisi
de haen gwibiridan hap inin sosuk tine gwëk,
hwëna nol drak-drak zi ausuna in hom mae Asa
nasalblak.”ⁿ

**Mae hap de ol: Alap mo kalangna ki– Yahudi
zi hip de etan dawemsa golzimdin hip denaye.**

11 Zep san ha Alap eiwa mes zëre mo nonol hlil irin zi
ausuna Yahudisa gweibirida kinika? Sap kirekam bëjen.
Ëë dwan hen dekore wal syake– Abraham Bak mo auyan-tane
ahana. Ëë an hen Benyamin Bak mo ausu nakon de saltin
nikake. ² Alap bëjen ano ausu nakore zini insa gweibirida
kinin– mensa sap nonol hlil inkiye. Em san ema Alap mo ola
ansa eititi eibi'in?– men kim Elia Bak Yahudi zi aususa de
husus gwibiridan hap dena Alapsa tawa takaye:

³ “Bian, zen mes ere mo olsa de ayang gul gwen hap
de zini damerasik. Hen ere hap de otweran tru tase
gweblan kals maena mes dre dasibir. Ëë angkam ë-en
tanganë gwë'an, hen asa angkam tan hap alp dasi'in.”^o

⁴ Hen em wëhë enlala eibi'in?– Alap men kirekam ding
gulblukaye. Zen man ding gulbluka,

“Em e-en home gwë'ara. Ëë mesë zini da-en, tuju ribu
en tolkam, are onak dep dam tasibik– yang tasin
alapna Ba'al Bak hap de bokle kom so gweblan srëm
wenyaka.”^p

^m 10:20 Yes 65:1 ⁿ 10:21 Yes 65:2

^o 11:3 Elia Bak kim Alap mo ola ayang gul gwëka, dekam Israelk men zen
teipsinkim irik gilki, bosena Ahab Bak. We zem bosena Izebel Bak. Zen yang
tasin alapna Baal Bak osan dep sil libirhal gwëk– hen aha yang tasibin
dowal-dowal san dep. Israelk de zini zep hëndep eiwa de Alapsa hli da gwëk,
hen zëbe hap de otweran tru tase gweblan kals maena dre da gwëk.
Ahakore weny men zen sap Alap mo olsa ayang nul gwizimk, desa hen man
damerasik gwëk. (1Raj 19:10-14)

^p 11:4 1Raj 19:18

⁵ Zep angkam hen kirekam. Alap mes da-en zère hap Yahudi zi ausu nakon dam tasibirki– men zen Alap zère mo kwasang-kwasang nakon Kristussu de taïbliblankam ëngaya gwe'anke.

⁶ Hen man tangan dam gwesin'in: Zen de Alap mo kwasang-kwasang en nakon ëngaya gwe'ak, ki zen ba maena hom syal neibik– dekam de ëngaya gwen hap denaye. Sap zi zère mo syala kon de ëngaya gwenkam, desa bëjen anakan gubin, “Zen Alap mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwek.”

⁷ Zen in zep Yahudi zi hip dena anakan lwa'an: Alap mo nwenak dikim ëdakastin hip dena mensa sap dei gwibik, hwëna beya nik hom hla nuk. Hwëna men desa en Alap nonol dam tasibirki, zen zen en hla nuk. Hwëna beya wenyä kip, ënol drak-drak gwen hap denaka golzimki. ⁸ Zen man dakasti'in– Alap mo olak men zen anakan lwakye,

“Alap mes desa totokkam de truwen hap gubiridaka.
Hëndep angkam zëno mae mo nwena mes ðimïn
tabir-zimki,

hen ini mes mat tasibir-zimki.”^q

⁹ Hen Daud Bak kire zi hip anakan Biansa gubluka,
“Bian, dikire tahalha srëmkam lowehe gwek–
Emsa dekakim hwëna eititi në gweblak.
Hen dikire sowe henkam lowehe gwek–
dekakim anakan tame nul srëm gwek,
‘Ëe an juwen hap de ora sanë ang ta'an.’

¹⁰ Hen dikire zëno mae mo nwena ëðimïn gwek–
dekakim ëkara gwe srëm gwe-gwek.
Dikire nihin dohon-hon naban hëndep denaban
lowehe gwek.”^r

¹¹⁻¹² Zep ahakon sa asa dakensiblil, “San ha Alap zère mo nonol hlil irin zini in hëndep denaban mes juwen orana in san ang tak?” Kirekam hen bëjen. Zen mae hap ki Alap zère mo nonol hlil irin zini, Yahudisa, kirekam gweibirida kinika: Dekam de zen Yahudi srëm zisi anakan hlauludan hap hen sisngin gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan? Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laïbli'bla'an.” Zep angkam Yahudi srëm zi Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an, sap Yahudi zini man Kristussu de kirekam taïbli'blan hap baes ta'an. Hwëna lamkam

^q11:8 Ul 29:4, Yes 29:10 ^r11:10 Mzm 69:23-24

kim de etan Alap kwang guluda'anka– dekam de zen hen etan zère mo kwasang-kwasangnak kitak lowehen hap, zen dekam sa zen hen Kristussu daïbli'blal, hen zen dekam tangan sa tîngare zi mo isrip-srina taman kinîl, sap zen hen dekam sa Alap onakon ailya gwibin nika nulin gwer.

**Mae hap de ol: Yahudi srêm zini men zen angkam
ëngaya gwe'an, bap zen ëbolte-bolte gwe-gwen.**

¹³ Hwëna ëe Yahudi srêm zini ebe mae habë ale gulzim'in, sap Alap mes asa dam tasikî– dekam de Yahudi srêm zini ebe mae hap ol dawemna ansa golzim halada gwen hap. Hwëna syala insa Alap abe hap wei yul soneblaka, ëe mae habë desa syal-syal gwe-gwibirin hen golluwe gwenan: ¹⁴ Sap ëe ama dwam gwe-gwe'an– are mo zi ausu de emsa hlaludankam anakan sisngin gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna nen home.” Kirekam zen hen maka dam nulsu'un, “Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laïbli'bla'an.” Kirekam de lwankam, zen hen maka ëngaya gwe'an. ¹⁵ Sap Alap kim Yahudi zini baes gwibiridan makan gweibiridaka, dekam zep hwëna zère han de zerumlae gwen hap de orana tîngare okamanak de aha zi ausu hap kles tyasizimki. Zep isrip-sri gwibin tangan nik sa lwal– Alap kim de Yahudi zi niban etan golëumlae gwe'ankaye. Dekam zen sa ënwe-mase gwer– san de juwen nakon de etan ëngaya gwenna kiye. ¹⁶ Eiwa, kirekam sa lwal, sap auyan-aza wal zem mes Alap mo nwenak ëdakastik. Zep hen auyan-tane wal zem an sa hen hëndep ëdakastil.^s Sap Yahudi zini, zen Alap mo ik gin zaitun makan ënwe-mase gwe'an. Zaitunna in mo ausuna, zen Abraham mae. Zen man tangan Alap mo nwenak ëdakastik, zep hli-hlina in sa hen lamkam ëdakastil.

¹⁷ Hwëna Alap zère mo ik gin zaitunna insa, ahakore hli-hlina mes blom gulsuku– zao de hwëna zën de saltin zaitun

^s 11:16 Awe “auyan-tane wal zik de ëdakastin” hip dena, Paulus gulk sun de ol blaonzimdinni dan-dan ale soka: Ahana Alap hap de rotisa de syal gwibirin hap dena, ahana ik gin zaitun ausu hap dena. Roti mang-mang gunsu de akasibin hip ap gul irinni, zen de dërek gwenkam, ki kitak dërek enna. Zep mensa Paulus roti mang-mang gun hup dena ale gulku, zëno enlalana apdenak– ik gin zaitun hup de ola in hanye. Zen a kirekam moye: Yahudi mo auyan-azana Alap mo nwenak man ëdakastik, zep sa auyan-tane wal zem hen lamkam ëdakastil.

hli-hlisa zëno tihinak eiyas gïl inen hap. Zen Yahudi srëm zini emsa kirekam eiyas gïl ineka. Zep Alap mensa Abrahamsa walas zeban gu-gubiridaka, aïlya gwibin nika de golzimdin hip dena, zen hwëna angkam eme mamkam ulin gwe'an. ¹⁸ Zep Yahudi srëm zini em bahem anakan ëbolte-bolte gwe-gwen, "Nonol hli-hlina mes Alap blom gulsuku, hwëna asa zë eiyas gïl ineka." Emki anakan ëenlala gwe-gwen, "Ëë an dwan hli-hli en nakake. Ëë ausu naka hom." ¹⁹ Hwëna em emaka asa ding ulbli'an, "Sap eiwa. Hwëna Alap mes nonol hli-hlina insa blom gulsuku, zao zep hwëna asa zëno tihinak eiyas gïl ineka." ²⁰ In sap eiwa kirekam. Hwëna desa Yesussu de taïbli'blan srëm hap kirekam gweibirida kinika. Em hwëna ema laïbli'blak. Zep kire hap bahem tangan ëbola-bola gwen. Diki em anakan emaka ëairi gwe'an, "Ëë babë hen zëno mae mo kim taïbli'bla srëm gwen." ²¹ Sap Alap insa nonol hli-hlina Zënaka de taïbli'blan srëm hap blom gulsuku, ki Zen hen sa etan emsa blom tasibiri-em de hen zëno mae mo kim taïbli'blan srëmkamye. Molya em ensa kwasang gwibiridaka.

²² Zep man dam gwesinïn: Alap Zen man zi hip kwasangna hen jala gol gwizimmira. Men zen zëno ora ëse zertreizimdin sin de ang tan hap baes tak, zëbe mae hap mes jala goltreizimki, zep hëndep gweibirida kinika. Hwëna em in zene angkam Kristussu blol ë gwebla'an, Alap zep emsa zëre mo walas makan kwasang gwibirida gwe'ara. Hwëna em de hen taïbli'blanna insa golzausunkum, emsa hen sa gweibirida kinila. ²³ Hen kirekam, Yahudi zi de etan taïbli'blan hap lwanda ha'anzak, Alap sa etan eiyas gïl inera. Sap Alap mo sosonna ki- kirekam de etan syal gwibin hip denaye. ²⁴ Sap Alap, eiwa, owas tangankam emsa syal gwibiridaka, zep emsa ik gïn srëm zaitun hli-hli mo kim zëre mo ik gïn zaitun mo hli blom gulsunnuk eiyas gïl ineka. Zep mes tangan dam gwesinïn: Zëre mo ik gïn hli-hlina insa blom gulsuku, desa de etan eiyas gïl inen hap gwa-gwa naka hom. Zëre mo weinak de etan eiyas gïl inen hap maka tangan sam gvesi'in.

**Mae hap de ol: Alap tïngare zi ausu nakon
zini man kwasang gwibirida gwenda.**

²⁵ Yahudi srëm aya-wal oso-wal, em de ëbolte-bolte gwe-gwen srëm hap, ansa emki ësane gwen! Alap mo aha kalangna mensa orep aning gul gwizimki, hwëna abe hap mes desa goltrëblaka,

hwëna angkam ëe ama ebe mae hap srip gulsuzim'in: Emsa angkam en de ëKristen gwen hap Alap gubirida'ara. Sap Yahudi zini zen hen angkam en Alap mo kalang gwe gun sun ënol drak-drak gwe-gwe'an. Hwëna Yahudi srëm zini em kime Yesussu de taïbliblankam kitak tangan sowe he'ak, Alap men ki-en beyana dam gulsuku, zen dekam sa Alap Yahudi zini insa etan kwang guludala. ²⁶ Zen dekam sa Alap tïngare Israel Bak mo ausu nakore zini in ëngaya gwen hap de ora san dep kwang guludahal zala. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ëna Yerusalem kon sa ngaya tabin hip de Zini
hata zala,

Zen Zen sa Israel Bak mo ausu nakore zini insa etan
Alap osan dep golëlwan dahal zala.

²⁷ Hen Ëe dekam asa are mo zi niban de ol ziaha-en
gunnu insa sul soner–
kimë zëno mae mo karek-karekna tap
gulsuzim'ikye.”^t

²⁸ Zep angkam Yahudi zini mes Alap gweibiridaka– san de zëre mo jal zini kiye. Hwëna em Yahudi srëm zini em zebe angkam Kristus hup de ol dawemna ulin gwe'an. Hwëna Yahudi zini in nama Alap mo hlil irin nik hen lowe he'an, zep Alap mo zëbe mae hap de kwasangna nama. Sap Zen nama zëre mo ol gu-gunnu insa enlala gwe-gwibi'ira– mensa orep auyan-aza zem Abraham, Isak, hen Yakob maesa gu-gubirida gwekaye. ²⁹ Sap Alap mensa ëngaya gwen hap zini dam tasibirki, zëbe mae hap de enlalana insa bëjen wet tyasin. Hen zëre mo zi hip de golzimdinni, Zen bëjen etan al gulzimdin. ³⁰ Zep Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, em mese Alap mo nwenak ëlidak gwek. Orep Yahudi srëm zini em hen Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek. Hwëna Yahudi zini in kim Kristussu de taïbliBlan hap baes tak, zen dekam zep hwëna emsa kwasang gwibiridaka. ³¹ Zep angkam Yahudi zi hwëna eno mae mo weinak Alap mo jal zi kim lowe he'an, sap Alap emsa hwëna kwasang gwibiridaka. Zen kirekam Alap Zën ki eirim ënol drak-drak gwen hap gubiridaka– dekam de etan kwang guluda halzan hapye. ³² Sap Alap mes ki gubiridaka, “Dikire tïngare zi ausuna nonol ënol drak-drak gwe-gwek, ki asa hwëna etan kwasang gwibirida gwer.”

^t11:27 Yes 59:20-21, Yer 31:31-34

- 33 Eiwa, nēno mae mo Alapna sērkam de dawem tanganna!
 Zēno enlalana blal tanganna, hen zēno tame gunnu.
 Zini nen toton banakan dep?–
 zēno klis gunsu de tame gun hupye,
 hen zēno nēbe mae hap de syalaye.
- 34 Zen in zep Alap mo olak man lwak,
 “Zini toton banakan dep?–
 Bian mo enlalasa de tame tan naye.
 Hen Bian Zēnaka toton nara dep?– titi tan naye!”
- 35 “Hen Alap nara zi hon ba maena bohē gulku?–
 zep de hwēna Alap etan golblan hapye.”^u
- 36 Sap tūngare yang tabinni, ausuna kitak
 Alap en honke.
 Zen kitak Alap mo soson en nakon ki lwa gwenan,
 hen tūngan Alap zēre mo bose ensa de teip gulsuk
 gweblan en hap ki lwa gwenan.
 Dikire kitak hēndep denaban boltere da gwek!
 In eiwa.

**Kristen zi de Alap mo nwenak kirekam
 lowehe gwen hap de ol:**

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, ēe ama emsa titi tabi'in:
 Nen nēre mae mo timni Alap en hap nen sosok gul
 gweblan– otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan
 makan. Sap Alap tweran tangansa de tru ta seblan hap hom
 dwam gwe'ara. Zen diki nēno mae mo timsi dwam gwibi'ira.
 Nen mese anakan tame uk, “Alap mes zēre mo sērkam de
 kwasang-kwasang nakon Yesussu nēbe mae hap sosok tazimki,”
 zep nen hen nen nēre mae mo timni zēbe hap sosok gul
 gweblan– dekam de zēno bosesa mam gulblun hap, hen
 dawemsa gol gweblan hap. ² Auhu-kama enlala enkam bap nen
 lowehe gwen. Hwēna Alap dikim nēno mae mo enhosa li ta
 sone gwizimdin hip nen nēnaka Zēbon onak sosok ta gwibin.
 Zen dekam esa ēliwehe gwer– san de zi ēsena kiye. Dekam esa
 Alap mo nēbe mae hap de dwam gwibir-zimdinni anakan dam
 ulsuk gwer, “An kirekam de lowe henna, zen tangan Alap zēre
 mo nwenak dakasti'in.”

^u11:35 Yes 40:13, Yer 23:18, 1Taw 29:14

³ Aya-wal oso-wal, Alap man sërkam asa kwasang gweblaka, zep asa dam tasikī– Kristus hup de olsa de golzim halada gwen hapye. Zen in zebë emsa kitak titi tabi'in: Sosonna mensa Alap zëre mo syal hap nëbe mae hap srën-srënkam gol gwizim'ira, dawem enkam nen gwirensin. Bap nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Abon Alap onakore sosonna mamna.” Diki anakare enlala betek naban nen nënaka enlala gwibirida gwen, “Ba hap tangan Alap kirekam de sosonna abe hap golblaka?– sap ëe an hen orep karek gol gwen nakake.” Zep men kirekam ena aha-en aha-enkam Alapsa anakan laibli gwebla'an, “Abe hap kire sosonsa golblaka,” zen kire enkam emki syal gwe-gwibin– hwëna enaka de boltere ta gwibin srëmkam. ⁴⁻⁵ Zep nen Kristussu de taibli'blan wenya, nen mese Deban ëraha-en gwëksan de aha-ere timni kiye. Zi mo timni zëno hli-hlina beyana, hen hlina in mo syala srën-srënna– men ki tanana, tahana, hen ing ala maena. Zep nen hen beyana, hen zëre mo syal hap de sosonna mensa Kristus nëbe mae hap wei yul sonezimki srën-srënna. Hwëna nen an aha-ere tim nikorena, zen in zebe nënaka mas eibirida gwenan hen kwasang eibirida gwenan.

⁶ Zep Alap mes nëbe mae hap zëre mo sërkam de kwasang-kwasang nakon srën-srënkam sosonna golzimki. Zep ebe mae hap de zëre mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, men kire enkam ena anakan taibli'bla'ara, “An Bian desa de ayang gulzimdin hip abe hap golblala,” ki emki hëndep ayang gulzimdin. ⁷ Hen kirekam, ebe mae hap de aha zisi dikim mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, emki hëndep mas gwibirida gwen. Ahaksa aha zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin hip de sosonsa de gol gwizimdinkim, ki emki hëndep tawa ta gwibin. ⁸ Hen aha zisi dikim tatete ta gwibin hip denaka de gol gwizimdinkim, emki tatete ta gwibin. Tahalha zisi de te-alakam mas gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri naban mas gwibirida gwen. Hen Kristen zisi dikim nol gwibiridan hap de sosonsa de ebe mae hap gol gwizimdinkim, emki syal-syalkam nol gwibirida gwen. Hen aha zisi de kwasang gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri enlala naban kwasang gwibirida gwen.

⁹ Botonkam bahem aha zisi kwasang gwibirida gwen. Diki eiwa-eiwa tangankam em kwasang gwibirida gwen. Enlala

jal-jalsa emki ja-ja ta gwen. Dawemsa de syal gwibin hip de enlalasa emki kyang-kyang tasik gwen. ¹⁰ Ere mo Kristen bose walya emki dawemkam kwasang gwibirida gwen– men kiye, ere mo iye tangansa de kwasang gwibiridanna. Eno bosesa de aha zi teip gulsublun hap bahem edwam gwe-gwen. Hwëna diki hwë-hwëkam em enaka blikip gwesibirida gwen. ¹¹ Eno mae mo enho nakon Alap hap de isrip-srina bap zen betek gwen. Hwëna Alap mo Enho nakore isrip-sri naban emki Bian hap de syalak esyal-syal gwe-gwen. ¹² Isrip-sri naban emki anakare enlala naban lowehe gwen, “Mensa Bian nëbe mae hap hamal gulzimki eiwa nen esa ulin.” Zep kareksa de goltowennak, tatem em ezauk gwen. Alapsa em gu sonebla tine gwen. ¹³ Kristen bose wal uk de etahalha gwenna, emki mas gwibirida gwen. Hen eno mae mo tame tabin srëm zi de eno mae mo ënak yaing gwe-gwe zankam, emki isrip-sri naban ere mae mo gola kon lup gulin gwen.

¹⁴ Zi de emsa Kristus mo bose hap karek tabinkim, Alapsa em gu sone gweblan– Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Hwëna Alap de karek tabin hip bahem abe tan. ¹⁵ Em de Kristen bose omka anakan salbiridankam, “Zen isrip-sri naban lowe he'an,” emki hen zëno mae mo isrip-srina insa enhonak eisbin. Banakare kareksa de goltowen nakon de enlala dowe hanan naka salbiridanna, emki hen zëno mae mo enlala dowe hananna insa ere mae mo enhonak eisbin– em de hen gol towen makan. ¹⁶ Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Bahem anakan ëbolte-bolte gwe-gwen, “Ëe wal bosyanna wakin han apdenak hom.” Hwëna bose srëm zi niban emki apdekam isrip-sri naban golëapde gwe-gwen. Bahem enaka anakan enlala gwibirida gwen, “Ëe an mes tanganë tewesik.”

¹⁷ Zi de ebe mae hap kareksa golzimdinkim, em hwëna bahem zëbe mae hap karekna gol gwizimdin. Em hwëna tingare zi mo nwenak dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap em ëalp gwe-gwen. ¹⁸ Diki dawemna ere mae mo sosen jam en em ëalp gwe-gwen– dekam de tingare aha zi niban enlala sësek enkam lowehe gwen hapye. ¹⁹ Hen aya-wal oso-wal, bahem tangan aha zi niban enaka hwë-hwëkam karek ta gwibin. Diki Alap Zën sa karek ta gwibiri. Em bahem. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ēe ama emsa gu-gubirida'an: Emsa de zi bose uk karek tabinni, Ēe asa hwëna desa karek ta gwibir. Em bahem.”^v

²⁰ Zep men kirekam Alap mo aha olak lwa'an, kirekam em gweibirida gwen,

“Eno jal zi de usak gwenna, tembanesa em golblan. Hen ho-hole gwenkam, em em hosa golblan. Sap em de kirekam gwë gweblankam, em dekam saherak esa drënera.”^w

²¹ Dowal mo kigï naban de zerejannak, bahem ësin gwe hana gwen. Hwëna dawemsa de gol gwen ennak em tatem ëzauk gwen. Zen dekam sa karek san dep de titi tan hap emsa topse gweblala.

**Kristen zi de kirekam pemerinta mo
nwenak lowehe gwen hap de ol:**

13 Pemerinta nakon men zen nësa irik nil gwenan, desa tungan nen blikip gwesibirida gwen. Sap tūngare auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenyā, zen Alap dam tasik gwibirida. Zen de dam tasibin srëmkam, hom ëteipsik gwenan. ² Zen in zep, pemerinta mo titi tabin olsa de gulmurunkum, zen man nwe-mase gwe'an— Alap mo olsa de gulmurunnu kiye. Alap Zën sa hen nësa kire hap karek ta gwibiri. ³ Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen hom pemerinta mo mam-mamna nairibirida gwenan. Diki men zen karekna syal nei gwibirin, zen man nairibirida gwenan. Zep em de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, emsa sa sam neisik gweblal, hen airin srëmkam esa gwë gwera. ⁴ Sap pemerintanak de mam-mam wenyā, zen desa mes Alap nëbe mae hap de dawem hap dam tasibirki. Hwëna nen de zëno mae mo nwenak kareksa syal gwe-gwibinkim, ki nen airin niban esa lowehe gwer. Ki hwëna Alap sa desa nësa de karek tabin hip gubiridala. Sap desa mes Alap kire syal hap dam tasibirki. ⁵ Zen in zep, pemerintanak de mam-mam wenyā nen blikip gwesibirida gwen. Zen nësa dikim karek tabin srëm en hap hom, hwëna nëna hen nëre mae mo enhonak kirekame Alap mo dwam gwibinni eis gwibi'in.

^v12:19 Ul 32:35 ^w12:20 Ams 25:21-22

⁶ Zen in zep, pemerinta hap em pajak hap de te-alana gol gwizimdin. Sap men zen pemerintanak irik ni'in, zen san de Alap hon de ebabu gwe-gwen zini kiye, hen zen kitak pajak te-alana in dekon gajina nulin gwenan. ⁷⁻⁸ Zep men kirekam dakasti'in, kire enkam em gol gwizimdin. Emsa de pajak hap de te-alasa de golzimdin hip gubiridankam, emki golzimdin. Hen men zen blikip gwesibirida gwen hap edakasti'in, emki desa blikip gwesibirida gwen. Hen te-ala maesa de bohë gunnu, emki etan sul sonenkam gol gwizimdin.

Mae hap de ol: Kristen zini, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe'an.

Angkam kwasang hap denakaë gulk sun blaonzim'in: Zini kim te-ala yawalsa zinik bohë nul gwenan, zen dekam ben jamkam etan nol gwizimnin. Kim su nul sone gwenan, dekam zep gol gweblanna nolzausuk gwenan. Hwëna ëe ama emsa gubirida'an: Zi bosyansa de kwasang gwibirida gwenna desa bëjen golzausun. Sap men zen zi bosyansa kwasang neibirida gwenan, zen dekam tingare Musa mo titi tabin olsa su nul sone gwenan. ⁹ Sap tingare Musa mo titi tabin ola, zëno ausuna zen kwasangnak lwa'an. Sap zi bosyansa de kwasang gweblankam, dekam wal bosyansa de karek ta gwen srëm hap de titi tabin ola insa bëjen gulmurun. Zep kwasang gweblankam bëjen kahalo tan hen sowë tan. Kwasang gweblankam hen bëjen zëno bi gwibin kire-kiresa dwam gwibin, hen bëjen tan. Zep Musa mo jalse gwen ola in, zi bosyansa de karek ta gwen srëm hap dena, zëno ausuna aha-en – men zen hen anakan lwakye, “Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen – san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”^x

¹⁰ Zep nen de aha zisi kwasang gwibirida gwenkam, nen dekam bëjen desa karek tabin. Zep dekam man nwe-mase gwe-gwenan, nen hen kwasangsa de syal gwibinkim tingare Musa mo titi tabin olsae kim su kul sone gwenan.

¹¹ Kirekam de lowe henna zen hen mae hap: Sap Bian mo lwa halzan hap de yaklana angkam man tangan golek de

^x13:9 Kel 20:13-15, 20:17, Ul 5:17-19, 5:21, Im 19:18

gwe'an. Zep ni truwen makan bap nen lowehe gwen. Sap nësa dikim hēndep denaban ngaya tabin hip de yaklanak angkam mes tangan golek de gwer. Men kime Biansa la'ibliblak, dekam nama langanak. ¹² Sap kawesinnī an zen angkam lwa'an, tap gwen hap man golek de gwe'an. Hwēna nen dikim ngatan tangannak lowehen hap de yaklana angkam man zīlsī'in zala. Zep kawesinnīk bap nen lowehe gwen. Kawesinnīk de lowehe gwen zi mo syala bap nen gol gwen. Diki ngatannak de lowehe gwen zi mo syal ensa nen gol gwen— dowal mo kīgisa dikim zereija gwen hapye. ¹³ Zep nen Kristus mo nwenak dam-dam enkam nen lowehe gwen— dekam de kitak nësa anakan tame tabin hip, “Zen eiwa ngatannak lowehe gwenan.” Syan-syan enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hen ho mamakna bap nen mamkam otdeblanda gwen. Bap nen ēkahalo gwe-gwen. Hen nēre mae mo hole-hle san bap nen ang ta gwen. Hen bap nen ēdarak gwe-gwen. Hen aha zi de banakare dawem maesa gul irinnik hla tankam, bap nen kire hap husus gwibirida gwen. ¹⁴ Diki Bian Yesus Kristus en hon nen nēnaka sosok ta gwibin— Zen dekakim enho nakon nësa golēlowehe gweka. Hen bap nen enho nakon ēkalang gwe-gwen— dekam de nēre mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwen hapye.

**Mae hap de ol: Kristen zini nëno mae mo ta'iblibin
hip dena man engka en srēn-srēn nē'an, zep kire
nakon bahem enaka husus gwibirida gwen.**

14 Ere mae mo Kristen bosena men zen nama Kristussu de ta'ibliblannak ētatete gwe srēm gwe'an, deban mae sap esa olēsiri gwe-gwer. Hwēna bahem enaka anakare hap klis gul gwen hen husus gwibirida gwen, “Zen ba hap nama ēpba tītī tabin ola in san ang ta gwe'an?” Ahaksa, “Zen ba hap ang ta srēm gwe-gwe'an?” ² Zep anakarekam lwa gwenan: Biansa de ta'ibliblannak men zen ētatete gwek, zen tūngare tembanena man dwīn gwibirin. Hwēna men zen ētatete gwe srēm gwe'an, zen bējen tweran ninkim dena twinbin. Zen mae hap dwīnbir srēm gwe-gwe'an: Sap zēre mae mo enhona man anakan jalse neibirida gwenan, “Em de twinbinkim, em esa

Alap mo nwenak karek gwera.”^y ³ Zep em men zene tingare tembanena olgwen gwibirin, em bahem, men zen dwinbir srëm gwe-gwenan, desa husus gwibirida gwen. Hen emsa men desa ere mae mo enhona jalse gwibirida gwenda, em hen bahem tweran nin twin gwibin wenya insa anakan jalse gwibirida gwen, “Em ema tweran nin twinbinkim Alap mo nwenak ëkarek gwe-gwenan.” Sap Alap mes desa hen kap gul inki. ⁴ Sap Alap hom emsa gubirida'ara– em de ere mae mo Kristen bose wal mo kareksa klis gul gwizimdin hipye. Zen diki Bian zëre mo dena– anakan de klis gul gwen hap denaye, “Em ema ano nwenak husus gwe'ara,” ahaksa, “Em ema sam gwesi'ira.” Hen Bian mo sosonna ki– dekam de eno mae mo Kristen bosena insa eiwa de ora san dep golëwet so gwen hap denaye.

⁵ Hen kirekam, ahakon man yaklana näitblinda zahe gwenan, “Bian hap dena, an diki zen tangan.” Hwëna ahakon man ëgu gwenan, “Kitak de yaklana, zen Bian en hap dena.” Zen diki srën-srënkam emki ere mae mo dam gulsun sun ang ta gwen. ⁶ Men zen yaklasa näit gweblanan, zen hen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam syal ta gwenan. Men zen hen näitbli srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa kirekam blikip neisik gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwin gwibirin, zen hen dekam Biansa blikip neisik gweblanan, sap zen tembanena in hap Bian hap dawemsa nol gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam ëgwë gwenan. Zep zen hen Bian hap zëre mae mo tembanena in hap dawemna nol gweblanan. ⁷ Zep dare hlikna in, zen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam srën-srënkam syal ta gwenan. Zen airis. Sap nen nën home nëre mae mo auhu-kamanak de lowe henna bi eibi'in– dekam de nën dam gulsun hupye, “Ëe asa holokam gwër,” ahaksa, “Nabakam asa til.” ⁸ Zep nen de holokam lowehen hap dena, zen diki Bian mo tahanak lwa gwenan. Tin hip dena hen kirekam. Zep nen diki Bian de nësa sam gwibiridan en hap nen

^y **14:2** Dekam ahakore Kristen zini mae hap tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwek: Sap Kristen srëm zini dekam yang tasibin dowal-dowal hap de blom tabir-zimdin otweran nin mosrosa pasarak lidak da gwibik. Zen zep ahakore Kristen zini kire naka de li tabin srëm hap tweran nin twinbinni baes ta gwek. Hen ahakon, men zen Yahudi zi ausu nakon ëKristen gwek, zen hom Yahudi mo golsriwen tweran ninni dwin gwibik– men ki gwe ninni.

lowehe gwen. ⁹ Sap Kristus kire hap tülki hen tün nikon etan ngaya gweka: Dekam de nësa bi gwibiridan hap– sap nama men zene lowe he'an, hen men zen juwenkam teingir gwe gukke.

¹⁰ Zep em ema ëkarek gwe-gwenan– ere mae mo Kristen bose walsya de anakan jalse gwibirida gwenkamye, “Em ema kirekam Bian mo nwenak ëkarek gwe-gwenan.” Hen em ba habe Kristen bose omka husus eibirida gwenan? Emki eenlala gwen: Lamkam de Bian nësa kitak klis gul zunkam, Zen sa nësa anakan takensibirida gwera, “Em ba habe kirekam enaka karek la gwibik?” ¹¹ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Ëe, Ngaya Zini Alap, ama emsa gubirida'an:
Eiwa, tingare zini boklesa sa ap kom da gweblal,
hen anakan sa Asa nen gweblal,
'Em in, eiwa, Alap.'”^z

¹² Zen in zep, Zen diki Alap Zën sa nësa nëre mae mo auhukamanak de gwën hap takensibiridala, hen Zen diki Zen sa nëno mae mo karek-karekna anakan nëp klis gulzimdi, “Em kirekame karek gweka.”

Mae hap de ol: Bahem ere mae mo Kristen bose walya karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen.

¹³ Sap nësa Bian kirekam sa klis gulu, zep nen bap nen nënaka anakan klis gul gwen, “Em ema kirekam ëkarek gwe-gwenan.” Diki anakan nen nënaka alp gwibirida gwen, “Ëe babë are mo Kristen bosena karek san dep de titi tan makan gwëblan. Ki zen sa tol kareknak zara.” ¹⁴ Ansaë an kon ebe mae hap ayang gulzim'in, desa Bian Yesus Zën abe hap golblaka: Tembanena hom tangan– dekam de Bian mo nwenak ëkun gwen hap denaye. Hwëna zi de anakan eisbinni, “Ëe asa tembanena an kon Bian mo nwenak kun gwer,” ki zen bap zen twinbin. Hen Kristen bose zem bap zen twinbin hip titi tan. Sap zëbe hap eiwa man nwe-mase gwe'an– golsriwen tembane. ¹⁵ Sap em de Kristen bose uk mo nwenak zëno golsriwen tembanesa twinbinkim, zen dekam sa zëre mo enhonak anakan eisbiri, “Abe hap sap kire tembanesa de twinbinni karek, hwëna anik ki akasibik.” Hwëna zëno enhona sa hyanak dowebla hanala. Zep em de zëno nwenak kiresa twinbinkim, em ema karek san

^z 14:11 Yes 45:23

dep de titi tan makan gwëbla'ara, hen ki home kwasang gwëbla'ara. Sap Kristus zëbe hap hen tilki. Zep bahem zëno enho nik dikim dowëbla hanan hap titi tan makan gwëblan–zëno nwenak de twinbinkimye. Zen mana tol syauk sun de ora san ang gwenanka. ¹⁶ Zëno nwe srëmnak sap esa. Sap em mese tame gulku, “Kiresa de twinbinkim ëe homë karek gwe'an.” Sap zini in Alap mo dwam gwibinsi srën tame gu'ura, zep bahem zëno nwenak twinbin. Ki hwëna em insa Alap mo dwam gwibinni srën tame gulku, dekon sa hwëna emsa anakan enlala gwëblala, “Zen man kirekam karek gwe'ara.” ¹⁷ Sap tembanena hen ba maesa de otdebin hip dena, zen Alap mo nwenak bol-zaun nuka hom. Diki nen men zene Alap mo irik ginnik lowehe gwe'an, an diki zen nëbe mae hap bol-zaun tangan wenyaye: Zëre mo Enho nakore isrip-sri naban nen nëre mae mo Kristen bose walya ban aha-ere enlalakam Alap mo dwam gwibin en san lowehe gwen. ¹⁸ Tingan men zene kirekam Kristussu ang ë gwëblanan, Alap man nësa sam gwesibirida gwe'ara, hen zi bosyanna sa hen nësa sam neisibirida gwer.

¹⁹ Zen in zep, Kristen zini nen nen ëalp gwe-gwen– dekam de aha-ere enlalakam lowehe gwen hap, ekakim nënaka Kristus en hon dikim tatem ëzauk zahen hap dena kim titi la gwibik. ²⁰ Zep em bahem Alap mo zi syal gwibinsi karek ta gwibin– zëno mae mo nwenak de zëno mae mo golsriwen tembanesa twinbinkimye. Sap eiwa tingare tembanena Alap hom golsriwe'ara. Hwëna em de Kristen bose uk mo nwenak twinbinkim, hen zen de emsa de hla tankam ein mas gwenkam, ki em mese desa kareknak drë nenda. Zep em hen dekam mese karek gwenda– kirekam de gwëblankamye. ²¹ Zep tweran ninsi bahem kire nik mo nwenak twenblanda gwen. Anggur hona hen bahem desa de otdeblanda gwen srëm zi mo nwenak otdeblanda gwen. Hen ahakore nik mo golsriwen syalsa zëno mae mo nwenak bahem mae gol gwen. Ki hwëna desa esa kim karek san dep de titi tabin makan eibirida gwer. ²² Zep men kirekame Biansa tembane mae hap dena laïbli'bla'an, zen diki ere mae en mo enhonak em lone gwen– Alap en de emsa tawa gwibirida gwen hap. Zep men zene anakan eis gwibirin, “Ëe kirekam de gwënkam, kareksa homë go'an,” em isrip-sri gwibinnike lowehe gwe'an. ²³ Hwëna zi de enlala nik anakan beya gwenkam, “San ha ëe twinbin? San ha babë?”– kire zini

bap zen twinbin. Sap zen de twinbinkim, ki zen sa Alap mo nwenak karek gwera, sap zen hom anakan taibli'ara, "Èe de desa twinbinkim, èe homë dekam karek gwe'an."

Zep em de ba maesa anakare enlala naban syal gwibinni, "Alap hom dekam asa sam gwesibli'ara," ki em eiwa zère mo nwenak mese karek gwenda. Sap em home ere mo syala insa anakan taibli'ira, "Alap man kire syala sam gwesibi'ira."^a

**Men zen Kristussu de taibli'blannak ètatete
gwe srëm gwe'an, desa de kirekam
mas gwibirida gwen hap de ol.**

15 ¹⁻² Nen men zene Kristussu de taibli'blannak ètatete gwek, nen bap nen në-en de nënaka sam gwesibirida gwen hap syal ta gwen. Hwëna men zen ètatete gwen srëm nakon anakan nama neis gwibi'in, "Tembanena an sanë twinbin? San babë?" – zen de hen nësa sam gwesibirida gwen hap nen hen syal ta gwen. Hen nen mas gwibirida gwen – zen dikim hen Bian Yesussu de taibli'blannak tatem èzauk zahen hapye. ³ Sap Kristus Zen hom zë-en dikim sam gwešin hip syal gweka – men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke, Zen kim Alapsa anakan gublukaye,
"Alap, zini men kim Emsa lamang da gwek, Èe hwëna dekam ama eisbik – san de Asa de lamang tanna kiye."^b

⁴ Tingan men zen kirekam Alap mo èpba olak ale nul gwek, zen nësa dikim tawa ta gwibin hip, hen enlala tatetesa dikim nëbe mae hap zer gwizimdin hip. Nen dekam anakare enlala naban esa tatem èzauk gwer, "Nen an Alap mo taha terenake lowehe gwe'an, hen Zen sa zère mo ol gu-gunsu nëbe mae hap kitak sul sonezimdi." ⁵⁻⁶ Sap Zen Alap Zën kirekam de enlala tatetena zer gwizimnira, nen zebe enlalana èdowe hana srëm gwe-gwenan. Dikire Alap ebe mae hap aha-ere enlalakam dikim lowehen hap dena etan mas gul gwizimk – apdekam ekakim aha-ere enlalakam Bian Yesus Kristus mo Bian Alapsa boltere la gwek, men kirekam Yesus Kristus nësa dwam gwibirida'arake.

^a 14:23 Yak 4:17 ^b 15:3 Mzm 69:8-10

**Mae hap de ol: Yesus Zen Yahudi zi en hap hom hata zaka,
zep bap nen kire hap nənaka klis gul gwen.**

7 Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristus hom nəsə anakan klis gulku, “An Yahudi zi. An Yahudi srəm zi.” Zep nen hen bap nen nənaka kire hap klis gul gwen. Hwəna Alap mo bose dikim teipsin hip nen nənaka anakan enlala gwibirida gwen, “Zen ano Kristen bose.”⁸ Emki ēenlala gwen: Kristus Yahudi zisi de babu gwibiridan makan hata zaka– Alap mo ngaya tabin hip de kalangna mensa ayan-aza zemka gu-gubirida gwekake, desa dikim sul sonezimdin hip. Zen dekon zep tangan dam gwesinən, “Alap eiwa taibliblan tanganna.”⁹ Hwəna Kristus hen Yahudi srəm zi hip hata zaka– zen dikim hen Alap zere mo kwasang-kwasang nakon Zənaka boltere ta gwen hap. Sap Alap mo olak Kristus mes hamal hap Alapsa anakan gubluka,

“Ēe asa Yahudi srəm zi niban eno bosena ziteip
gulsuk gweblal,

hen terya ban asa eno bosena ziboltere gul gweblal.”^c

10 Hen Musa Alap mo olak kire hap hen ale gulku,

“Yahudi srəm zi, em Alap mo nonol hlil irin zi niban
em apdekam Alapsa isrip-sri gwe-gweblan.”^d

11 Etan ahana Yahudi srəm zi hip dena buku Mazmuruk anakan ale nuk,

“Tingare zi ausuna Alapsa em isrip-sri gwe-gweblan.
Hen tingare okamanak de zini Desa en boltere la
gwek.”^e

12 Hen Yesaya Bak Alap mo ola anakan ale gulku,

“Daud Bak mo weinak de irik gin hip de Zini men
Zen de hata'an zaka,
Zen Zen sa hen Yahudi srəm zi ausuna irik gili.
Hen zen Desa en sa engaya gwen hap blol nē
gweblal.”^f

13 Zen in zep, sap em hen mese Bian Yesussu laibliblak, Ēe in zebē Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan– Zen de isrip-sri enlalasa ebe mae hap mamkam ing ta sone gwizimdin hip,

^c 15:9 2Sam 22:50, Mzm 18:50 ^d 15:10 Ul 32:43 ^e 15:11 Mzm 117:1

^f 15:12 Yunani olkam, Paulus man anakan Yesaya mo ola in sa ale gulku, “Isai Bak mo ausu nakon sa hata'an zaka...” Isai, zen teipsin zini Daud Bak mo Bian. (Yes 11:10)

anakare enlala naban, “Nen an eiwa Alap mo taha terenake lowehe gwenan.” Dekam Alap mo Enhona sa emsa golëlowe gwera, hen dekam esa anakan de tame gunnu esek ulse gwer, “Alap mensa nësa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin.”

**Mae hap de ol: Paulus kire hap Romak de Kristen
zi hip udobe naban ale gul sonezimki.**

¹⁴ Zep aya-wal oso-wal, ëe anakare enlala nabanë suratna ansa ebe mae hap ale gul sonezimk, “Romak de Kristen zini in dawem-dawem tanganna. Zen hen dawemsa aha zi hip hen-henkam noltrei gwizimnin. Zen hen mes Alap mo dwam gwibinni tame nuk, hen dekam aha zisi desan dep titi da gwibirin.” ¹⁵ Sap ëe mesë kirekam emsa taiblibiridak, in zebë anakan enlala gwek, “Ëe anik etan udobe naban suratkam enlala sobiridak, sap Alap mes ki zëre mo kwasang-kwasang nakon syala ansa abe hap wei yul soneblaka.” ¹⁶ Sap Zen eiwa mes asa dam tasiki— Kristus hup de ol dawemsa de Yahudi srëm zi mo lang-lang san golzim halada gwen hapye. Zen kim Kristussu daibli gwebla'an, Alap dekam zep zëre mo Enhokam ngan tasik gwibi'ira. Yahudi srëm zini in dekam zep zëre mae mo timni Alap en hap sosok nul gwebla'an— otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makanye. Alap man tangan dekam sam gwesibirida gwe'ara. Ano syala zep nwe-mase gwe'an— san de Alap mo golak de syal gwe-gwen zi de otweransa tru tase gweblanna kiye. Hwëna ano syala otweran tangan hap hom. Zen hwëna dekam zini zëre mae mo timni Alap hap sosok nul gwebla'an. ¹⁷ Zep zen in zebë Alap mo nganak de are mo syala insa Kristus onakon sam gwesik gwibi'in ¹⁸ hen boltere gul gwe'an. Sap zen ano syalsa hom. Zen Kristus ap wei yul soneblaka— Yahudi srëm zini emsa dikim Alap osan dep zon guluda gwen hap, sap ano ola kon de Biansa taibliblankam, hen ano banakare syal mae nakon de taibliblankam. ¹⁹ Sap Alap mo Enhona man abe hap sosonna gol gweblanda, zen in zebë Yahudi srëm zi mo ngirinnik sërkam de owas-owasna syal gwe-gwibirin— dekam de zen hen Kristussu taibli gweblan hapye. Kirekam de sosonna in, dekam zebë Yesus hup de ol dawemna insa ë-ë san sowe henkam anakan gol halada gwek, “Zen Zen— nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zi niye.” Nonol tanganna Yerusalem konë kon gwesik hanak, hëndep langna Ilirikumk golhatak. ²⁰ Sap ëe ama anakan dwam gwe-gwenan:

Men zëve Kristus mo bosena nasalbir srëm gwe'an, desan de tawa tabirida gwen hap. Sap ëe ama baes gwek– aha mo nga syal gweblannak de otanesa eiyas gin hipye. ²¹ Zep ano kirekam de syala in, zen man dakasti'in– Alap mo olak men kirekam ale nukye,

“Zini men zen Alap mo zer sonen Zi hip de ola nulin srëm gwe'an, zen sa nulin gwer.

Hen men zen ësane gwe srëm gwe'an, zen sa ësane gwenkam hëndep tame nul.”^g

**Paulus mo Romak de Kristen zisi
de amjanbin hip de kalang ol:**

²² Kirekam de langa san golzim halada gwen srëmkam, ki amaka Romak de zini emsa nabakam amjanbik. Hwëna ama hir-hir gwek. ²³ Hwëna angkam mesë an san de langna beyakam amjanbinkim sul soner. In zebë hwëna ebon mae osan dep isrip-sri naban kalang gwe'an, sap orep mesë emsa de amjanbin hip kalang gwe-gwek. ²⁴ Sap ëe angkam Espanyol san debë hen kalang gwe'an. Zen dekam asa hen emsa amjanbir kinzil. Dekam asa isrip-sri naban apdenak emsa golëlowehe inendal. Dekon em neik hwëna asa Espanyol san dep de song gwennak mas ëblak. ²⁵ Hwëna angkam nonol Yerusalem san debë song gwe'an– zëve de Kristen zi tahalha hap de te-alasa zerzimhan hap. ²⁶ Sap Makedoniak de Kristen zini hen Akayak de wenyä zen mes zëre mae mo kwasang-kwasang nakon te-alana tagam dak– Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa dikim mas gwibiridan hapye. ²⁷ Zen zëre mae mo enlala enkam ki Yerusalemk de Kristen bose zemka de te-alakam mas gwibiridan hap ola aha-en nuk. Sap kirekam man tangan zëbe mae hap sam gwesizim'in. Sap Yerusalemk de zini mes nonol zëbe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de te-alana nër sonezimk. Zep man tangan sam gwesin'in– Yahudi srëm zi de okama ennak dep de te-ala enkam mas gwibirida gwenkamye. ²⁸ Zep ëe kimë syala ansa sul sonesi'ik, te-alana insa de zerzim hankam, zen dekam asa Espanyol san dep emsa amjanbir kinzil. ²⁹ Hen ëe ama Kristussu blol gwebla'an, ëe de ebon mae onak hata zankam, Zen sa abe hap ailya gwibin nika golblala– desa de hwëna ebe mae hap kae gwibir-zimdin hip.

^g15:21 Yes 52:15

³⁰ Aya-wal oso-wal, nen angkam mese apdekam Bian Yesussu eirink, hen Alap man zëre mo Enhona nen dikim nënaka hwë-hwëkam kwasang gwibirida gwen hap dena ing ta sone gwizimnira, zen in zep emki hen abe hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe ta gwen. ³¹ Mae hap em Alapsa abe ta gwen: Yahudi mo langnak de Bian Yesussu taibliblan srëm zi mo taha nakon deka asa hïl ti sone gweka, hen dekakim zëwe de Kristen zini in ano syala ansa isrip-sri naban nulink. ³² Kirekam de Alap mo dwam gwibin sin lwankam, ëe isrip-sri enlala naban asa ebon mae onak hatazal, hen eban mae de lowe henkam ëe asa tangan sam gwesil.

³³ Alap men Zen zëre mo tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, dikire Zen emsa kitak kara ta gwibik. In eiwa tangan!

Paulus mo dawem gol sonen ol:

16 An kon an, em dikim nëre mae mo somola Pebe Baksa tame gun hubë ale gulzim'in: Zen Kengkreyak de jematnak de zi mo tahasa trï so gwizimnin. Zep emki desa dawemkam gul irin, ² sap em mese apdenak deban mae Bian Yesus hun ëraha-en gwëk. Emki zëno tahalhasa sul sonebin, sap zen hen mes Kristen zini beyakam mas gwibirida gwëk. Asa hen ki mas gwe-gweblak.

³ Ano dawem gol sonen ola ansa are mo wal bose darena Priskila ne Akwila nikip ayang ulzimk. Zen aban mae apdekam Kristus mo nganak syal ta gwenan.^h ⁴ Hen Kristus hup de jal hap kim sap asa da'ak, zen zen hwëna asa de ërzaunnuk lin hip alp eisik. Hen zen dekam asa en hom kirekam mas ëblak, hwëna tingare Kristen zisi mas eibiridak. Sap asa de ngaya la srëm gwenanam, ki ahakon molya ëKristen gwe'anam. Zen zep Yahudi srëm zini men zen abon onakon ëngaya gwen hap de ol dawemna nulin gwenan, zen hen zëbe nikip dawemsa nolzim'in. ⁵ Hen ano dawem gol sonezimdinni emki hen gubiridan– jematna men zen zëno nik mo golak tagal gwe-gwenanke, zëbe mae hap.

Hen ano dang tininak de wal bosena Epenetus Baksa enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap Asia mo lang nakon, zen zen nonol Kristussu taibliblaka. ⁶ Hen kirekam

^h16:3 Priskila, zen we bose. Akwila, zen zi zem. (Kis 18:2-3, 18:18, 18:26)

Maria Baksa enbik, “Zen dawem ensa ep gol sonebirki.” Zen ebe mae hap de dawem hap mes syala dohon-hon naka gol gwek. 7 Hen Andronikus ne Yunia neka enzimk, “Zen dawem ensa ebe nikhip gol sonezimki.” Zen ano Yahudi bose, hen zen apdekam asa bwinak ergwë gwek. Zen Kristus mo dam sosun we-zi dare, hen ahakore dam tasibin wenya man sam neisik gwizimnin. Hen zen zen nonol abon onakon Kristussu laibliblak. Èe hwëna zëno nik mo lure nakonë taibliblak. 8 Ano dang tininak de wal bosena Ampliatussu hen enblak, “Paulus dawem ensa ep gol soneblaka.” Sap èe deban mesë apdenak Bian han ëraha-en gwek. 9 Urbanussu hen enblak, “Paulus dawem ensa ep gol soneblaka.” Sap èe deban mae apdenak Kristus mo nganak syal ta gwenan. Ano dang tininak de wal bosena Stakis Baksa hen kirekam enblak. 10 Hen kirekam Apeles Bak hap ano dawem ola ayang ulblik. Sap desa kim Kristus hup de jal hap karek dak, zen hom dekam Kristussu hli taka. Zen hëndep angkam nama tatem zau'ura. Hen Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zini enbiridak, “Paulus dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki.”ⁱ 11 Ano Yahudi bosena Herodion Baksa hen enblak, “Zen dawem ensa ebe hap gol soneblaka.” Hen Narkisus Swe hon de syal ta gwen Kristen aya-wal oso-walya enbiridak, “Zen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki.” 12 Hen ano dawem gol sonen ola we darena Tripena ne Triposa neka enzimk, men zen hen Kristus hup de syal dohon-honna ol gwenanke. Hen ano dang tininak de somola Persis Baksa hen kirekam enbik, sap zen hen kirekam de syal dohon-honsa gol gwek. 13 Hen ano dawem gol sonenna Rufus neka an zeban enzimk. Kristus man tangan sam gweka– Zen kim desa zëre mo syalsa de gol gwen hap dam tasikiye. Hen an zem insa, èe ama tangan gweibik– san de ano ane tanganna kiye. 14 Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak– Asinkritus, Plegon, Hermes, Patrobas, hen Hermas Baksa, hen tingare aya-wal oso-walya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa

ⁱ 16:10 “Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zi” hip dena awe, Paulus man Yunani olkam anakan ale gulku, “Aristobulus hon de wenya.” Dekam man nwe-mase gwe'an, Paulus Aristobulus zëre hap hom dawemna gol soneblaka. San ha zen dekam mes yap tilki– men kirekam hen orep tangan de Kristen zini ale nulblikke, hen san ha dekam Kristenkam de babu zem man yap tinkim hli yoludaka? Ahaksa, san ha zëno golak de lowehe gwen wenya kip gol sonezimki?– men zen en ëKristen gwekke. Ayat 11nak Narkisus Bak hap dena hen kirekam lwa'an.

kĭtak enbiridak. ¹⁵ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak–Pilologus Baksa, Yulia, Nereus, hen zĕno somola, hen Olimpás Baksa, hen tĭngare ĕKristen gwen wenyá men zen deban mae lowehe gwenan. Desa hen kĭtak anakan enbiridak, “Paulus ebe mae hap dawem ensa gol sonezimki.” ¹⁶ Men kirekam Kristen zini ĕtagal gwennak ĕgwĕ gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golĕtowan. Tĭngare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

Aumwa hap de ol zĭm-zĭm:

¹⁷ Aya-wal oso-wal, ĕe etan aumwa hap ol zĭm-zĭmsĭ ebe mae hap mas gulzim'in: Men zen ĕhliwen hap emsa tĭtĭ da gwibirin, desa bahem salbirida gwen. Sap zĕno mae mo tawa tabinni in hom apde nĕ'an– men kirekam nonol emsa tawa da gwibikye. Sap zĕno mae mo yasik tabinni in, dekam zep zini Kristussu de taĭbliĭblan nakon ĕaltĭl gwenan. Zep kirekam de zini langa lasĭk gwibik. ¹⁸ Sap kirekam de zini, zen nĕno mae mo Teipsĭn Zini Kristus mo syalsa hom no'an. Zen hwĕna zĕre mae mo dwam-dwam enlalasa dikim sul sonen hap kirekam syal ta gwenan. Zen yasik tabin hip ol dĕrek-dĕrekkam ba tame gun srĕm wenyaka nolĕton gwenan, hĕndep desan zep ang ta gwenan. ¹⁹ Hwĕna emsa tĭngare Kristen zini mes anakan tame dabik, “Romak de Kristen zini, zen eiwa tangankam Bian osan ang ta gwe'an.” Zep kirekam de emsa sane ta gwibinkim, ĕe ama tangan emsa isrip-sri gwibirida gwenan. ĕĕ in zebĕ emsa tĭtĭ tabi'in: Enlala blala ban em dawem ensa gol tine gwen. Hwĕna karek gol gwensa em hwalebin. ²⁰ Alap men zen tahana nĕbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa nabakam dowal mo kĭgĭsa nĕno mae mo tana ĭltĭkĭnnĭk drĕnera– nen dikim zĕ zaublu inen hapye. Dikire Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwĕk.

²¹ Kristus mo nganak de syal bosena Timotius hen dawemsa ebe mae hap gol sonezimki. Hen kirekam ano Yahudi bose walya Lukius, Yason, hen Sosipater Bak, zen hen dawem ensa ep nol sonezimk. ²² ĕĕ, Tertius, men zenĕ suratna ansa Paulus mo ol san ale guk, dawem ensaĕ hen ebe mae hap gol sonezim'in, sap ĕe an hen eno mae mo Kristen bose. ²³ Gayus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'ira. ĕĕ, Paulus,

angkam zëno golakë gwë'an, hen awe de jematna zëno golak tagal gwe-gwenan. Ë yala awe de pemerinta mo te-ala aït gweblan zini Erastus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Nëno mae mo Kristen bosena Kwartus Bak hen kirekam.

[²⁴ Dikire Bian Yesus Kristus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwëk. In eiwa.] ²⁵ Men kirekamë Kristus hup de ol dawemna gol halada gwenan, nëno mae mo Alapna Zen sa emsa Yesussu de taïbli-blannak dikim tatem ëzaun hup tatete ta gwibiri. Orep Alap mo kire hap de kalangna zi hip man aning gul gwizimki. ^j ²⁶ Hwëna ëe zebë angkam zëno orep de ol aning gunnu insa Yahudi srëm zi sin dep golzim halada gwe'an– men kirekam hëndep de gwë gwen Zini Alap Zëna abe hap syala wei yul soneblakake, hen men kirekam orep zëre mo olsa de ayang gul gwen zini hamal hap ëgu-guk gwëkke. Hëndep em Yahudi srëm zi ausuna zebe angkam Kristussu laïbli gwebla'an hen ang ë gwebla'an. ²⁷ Dikire Yesus Kristus onakon Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gwëblak, sap Alap Zen Zen aha-en tangan– enlala blal Zi niye. Amin.

^j 16:25 Ef 1:9-10